

EVALUATIE REGELDRUK AMLD5

AANBIEDERS VAN CRYPTODIENSTEN, KUNSTHANDELAREN
EN MAKELAARS

RAPPORT

seo • economisch onderzoek

AUTEURS

MICHEL BIJLSMA, NILS VERHEUVEL, ASTRID LENSINK, THIJS BUSSCHOTS

IN OPDRACHT VAN

MINISTERIE VAN FINANCIËN

AMSTERDAM, NOVEMBER 2022

Samenvatting

Na de implementatie van AMLD5 in Nederlandse wetgeving vallen ook de cryptosector, kunsthandelaren bij girale transacties boven de 10 duizend euro en natuurlijke personen, rechtspersonen of vennootschappen ('makelaars') die bemiddelen bij huurcontracten van meer dan 10 duizend euro per maand onder de anti-witwasregelgeving (Wwft). Dit rapport evalueert de regeldruk van AMLD5 en geeft daarmee invulling aan de motie van Alkaya (SP) en Van der Linde (VVD) waarin zij de regering verzoeken "de uitwerking van deze wet op kleine ondernemingen, onder meer in virtuele valuta, te monitoren en de kamer uiteindelijk twee jaar na inwerkingtreding van de wet hierover te informeren".¹

Om de regeldrukkosten in te schatten, heeft SEO Economisch Onderzoek een enquête uitgezet onder de bij DNB geregistreerde cryptopartijen, onder de leden van de Koninklijke Vereniging van Handelaren in Oude Kunst (KVHOK) en onder de leden van VastgoedPro, VBO en de Nederlandse Vereniging van Makelaars (NVM). Verder zijn er gesprekken gevoerd met marktpartijen, branche-/beroepsverenigingen, een juridisch expert, beleidsmakers en toezichthouders.

De introductie van AMLD5 heeft tot grotere regeldruk geleid bij aanbieders van cryptodiensten, kunsthandelaren en makelaars in vergelijking met de situatie waarin AMLD5 niet van kracht zou zijn geworden. Dit beeld komt uniform uit interviews en de enquête naar voren. Alleen voor aanbieders van cryptodiensten is dit beeld gebaseerd op een kwantitatieve inschatting van de regeldrukkosten, aangevuld met kwalitatieve informatie uit interviews. Voor kunsthandelaren en makelaars blijft het bij een beeld op basis van kwalitatieve informatie uit interviews.

Kunsthandelaren en makelaars

Het beeld is dat de additionele regeldruk voor makelaars beperkt is omdat het aantal additionele transacties dat vanwege AMLD5 onder de Wwft valt klein is en het een beperkt aantal makelaars betreft die hiermee te maken hebben. Bij kunsthandelaren heerst onvrede omdat zij vinden dat de reikwijdte van de Wwft vanwege AMLD5 materieel vergroot is doordat nu ook girale transacties onder de Wwft vallen, naast de chartale transacties die al eerder onder de Wwft vielen. Omdat het grootste deel van de transacties giraal is, is het aantal transacties waarvoor ze met de vereisten van de Wwft te maken hebben dus sterk toegenomen.

Aanbieders van cryptodiensten

Op basis van een extrapolatie van onze enquêteresultaten naar de hele populatie vinden we dat de totale eenmalige kosten op basis van de resultaten van de enquête 3,2 tot 3,5 miljoen euro bedragen voor de gehele sector. De jaarlijks doorlopende kosten zijn hoger, maar de bandbreedte van de inschatting is ook wijder. De jaarlijks doorlopende kosten voor de gehele sector bedragen 7 tot 8 miljoen euro. De totale (door DNB gerealiseerde) toezichtskosten bedroegen 2,2 miljoen euro in 2021.

Tabel S.1 Totale regeldrukkosten voor cryptosector op basis van algemene en specifiek kosteninschattingen

Type kosten	Op basis algemene kosteninschatting	Op basis specifieke kosteninschatting
Eenmalig	€ 3.248.258	€ 3.532.450
Doorlopend	€ 8.087.646	€ 6.994.790

¹ Kamerstukken II, 2018-2019, 35245, nr. 15

Toezichtkosten

€ 2.200.000²

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022)

De cijfers zijn waarschijnlijk een overschatting, waarbij we wel denken dat dit een indicatie is van de omvang. De gemeten kosten voor aanbieders van cryptodiensten zijn waarschijnlijk aanzienlijk hoger dan de kosten die de memorie van toelichting meldt, ook als we rekening houden met mogelijke hoge inschattingen van sommige kostencomponenten.

Verder hebben we een vergelijking gemaakt van de kosten als percentage van de omzet van kleine aanbieders van cryptodiensten (< 50 fte en < 12 mln. euro omzet) en grote aanbieders van cryptodiensten. De kosten van kleine aanbieders van cryptodiensten als percentage van de omzet liggen aanzienlijk hoger dan de kosten van grote aanbieders van cryptodiensten. Als percentage van de omzet vinden we op basis van de enquêteresultaten dat de eenmalige kosten voor kleine ondernemingen tussen de 2,0 en 2,6 procent liggen. Voor grote ondernemingen ligt dit op 0,7 procent. De doorlopende kosten als percentage van de omzet op basis van de enquêteresultaten liggen voor kleine ondernemingen tussen de 6,6 en 7,7 procent. Voor grote ondernemingen ligt dit tussen de 0,8 en 1,6 procent. De oorspronkelijke opdracht vroeg ook om deze kosten als deel van de winst en per fte weer te geven. Hiervoor zijn de gegevens over winst en aantal fte echter te grof.

Tabel S.2 Eenmalige en doorlopende kosten als percentage van de omzet voor aanbieders van cryptodiensten

Grootte onderneming	Percentage van de omzet (algemene inschatting kosten)	Percentage van de omzet (specifieke uren inschatting)
Eenmalige kosten		
Klein	2,0%	2,6%
Groot	0,7%	0,7%
Doorlopende kosten		
Klein	6,6%	7,7%
Groot	1,6%	0,8%

In gesprekken en antwoorden op open vragen in de enquête wordt aangegeven dat de kosten en eisen van een registratie ertoe zouden hebben geleid dat sommige kleine partijen geen registratie hebben aangevraagd of dat partijen vanuit het buitenland actief zijn geworden. we achten dit waarschijnlijk, maar hebben het niet feitelijk kunnen verifiëren, bijvoorbeeld aan de hand van gesprekken met partijen die daadwerkelijk zijn afgehaakt of vanuit het buitenland opereren. Als partijen zich zonder registratie op de Nederlandse markt zouden richten, bieden ze overigens illegaal diensten aan. Bij een deel van de aanbieders van cryptodiensten leeft onvrede over de regelgeving. Dat beeld is wel genuanceerder bij aanbieders van cryptodiensten dan bij kunsthandelaren. Bij aanbieders van cryptodiensten zijn niet alle partijen negatief en benoemen veel partijen ook voordelen van de wetgeving. Zo zou de invoering van AMLD hebben bijgedragen aan de professionalisering en volwassenwording van de sector.

² Dit zijn de gerealiseerde toezichtkosten in 2021 volgens de ZBO-verantwoording van DNB 2021. In 2022 zijn de begrote toezichtkosten 2,7 miljoen euro volgens de ZBO-verantwoording van DNB 2022. Op basis van onze enquête komen we tot een kosteninschatting van 2,8 miljoen euro.

Wat betreft gevolgen voor de markt ligt het in de verwachting dat de hogere kosten zullen leiden tot consolidatie in de markt. Door samen te gaan met andere aanbieders van cryptodiensten kunnen de doorlopende, niet-variabele kosten die het gevolg zijn van de introductie van AMLD5 als deel van de omzet immers worden verlaagd. We zijn bekend met één feitelijk geval van consolidatie.

Ook zal er minder toetreding zijn omdat de eisen aan de bedrijfsvoering en daarmee de kosten voor actief worden als aanbieder van cryptodiensten hoger liggen. Het is na de introductie van AMLD5 niet langer mogelijk om vanaf 'de zolderkamer' een aanbieder van cryptodiensten te beginnen. Enige mate van professionaliteit en initiële investering is vereist om door de registratieprocedure bij DNB heen te komen. Dat deze eisen geen onoverkomelijke belemmering vormen, blijkt uit het feit dat er nog steeds nieuwe toetreders op de markt komen, waaronder ook Nederlandse partijen.

We doen in dit onderzoek geen uitspraak over de vraag of deze kosten te hoog of te laag zijn. Dat kan alleen beoordeeld worden in samenhang met een waardering van de maatschappelijke baten van het introduceren van AMLD5: het voorkomen van misbruiken van tegoeden en transacties in cryptovaluta voor criminele doeleinden. Zowel consolidatie als het ontstaan van een toetredingsbarrière hoeven geen ongewenst effect te zijn, maar kunnen gerechtvaardigd zijn in het licht van de publieke belangen die AMLD5 vertegenwoordigt.

Inhoudsopgave

Samenvatting	i
1 Inleiding	1
1.1 AMLD5	1
1.2 Onderzoeksvragen	1
1.3 Onderzoeksverantwoording	3
1.4 Leeswijzer	3
2 Afbakening en definities	5
2.1 Reikwijdte	5
2.2 Regeldruk	6
2.3 Kleine en grote ondernemingen	7
3 Regeldruk	9
3.1 Regeldrukkosten op basis enquêteresultaten	9
3.2 Ervaringen met regeldruk - interviews	22
4 Markontwikkelingen cryptosector	28
4.1 Worden kleine cryptodienstverleners benadeeld?	28
4.2 Consolidatie van het aanbod	28
4.3 Overige ontwikkelingen	29
5 Conclusie	31
Bijlage A Gesprekspartners	34
Bijlage B Enquêtevragen	35
Bijlage B.1 Enquêtevragen cryptosector	35
Bijlage B.2 Enquêtevragen huurbemiddeling vastgoed	38
Bijlage B.3 Enquêtevragen kunsthandelaren	40

1 Inleiding

Dit onderzoek brengt de regeldruk als gevolg van AMLD5 in kaart. Het rapport besteedt extra aandacht aan kleine ondernemingen in de cryptosector. Ook kunsthandelaren en makelaars hebben met AMLD5 te maken.

1.1 AMLD5

De gewijzigde vierde anti-witwasrichtlijn³, ook wel bekend als de *fifth anti-money laundering directive* (AMLD5), en de implementatie daarvan in de Nederlandse wetgeving, breidt de reikwijdte van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) uit. De implementatie in de Nederlandse wetgeving van AMLD5 is in 2020 in werking getreden (de Europese richtlijn zelf trad in 2018 al in werking). Met AMLD5 vallen ook de cryptosector, kunsthandelaren bij girale transacties boven de 10 duizend euro en natuurlijke personen, rechtspersonen of vennootschappen ('makelaars') die bemiddelen bij huurcontracten van meer dan 10 duizend euro per maand onder de witwasregelgeving. Hierdoor moeten deze partijen actief beleid voeren op onder meer transactiemonitoring en cliëntonderzoek, om zo het risico op witwassen en financiering van terrorisme via deze partijen te verkleinen.

Cryptopartijen waren voor AMLD5 actief zonder registratie. Met AMLD5 is een registratie bij de toezichthouder, De Nederlandsche Bank (DNB), vereist. Zonder registratie is het niet toegestaan om bewaarportemonnees of wisseldiensten van fiat geld naar crypto's aan te bieden in Nederland. Wisseldiensten waarbij tegoeden in de ene cryptomunt worden omgezet in tegoeden (en andersom) in een andere cryptomunt vallen niet onder AMLD5. Voor kunsthandelaren en makelaars is een dergelijke registratie niet verplicht.

Met de wettelijke vereisten voor deze sectoren speelt ook de vraag wat de regeldruk (administratieve lasten) hiervan is voor de verschillende partijen. Dit onderzoek richt zich daarop en gaat niet verder in op de effectiviteit van AMLD5.⁴

1.2 Onderzoeksvragen

De aanleiding van dit onderzoek is de motie van Alkaya (SP) en Van der Linde (VVD) waarin zij de regering verzoeken "de uitwerking van deze wet op kleine ondernemingen, onder meer in virtuele valuta, te monitoren en de kamer uiteindelijk twee jaar na inwerkingtreding van de wet hierover te informeren".⁵ Dit rapport evalueert de regeldruk van AMLD5. De motie spreekt ook over veiligheidsrisico's voor aanbieders, maar deze risico's vallen buiten de scope van dit onderzoek.

³ Richtlijn (EU) 2018/843

⁴ Zie voor de evaluatie van de Wwft het rapport van EY (2022).

⁵ Kamerstukken II, 2018-2019, 35245, nr. 15

De hoofdvraag van het onderzoek is: ‘Wat is de uitwerking van de implementatiewetswijziging vierde anti-witwasrichtlijn op kleine ondernemingen, en in het bijzonder op cryptodienstverleners?’ De focus ligt op cryptodienstverleners omdat daar de impact van AMLD5 het grootst is.⁶

Deze hoofdvraag is onderverdeeld in een aantal deelvragen, die in Tabel 1.2 zijn weergegeven. Daarnaast besteedt dit rapport aandacht aan de ervaringen met de administratieve lasten. Dit is geen expliciete deelvraag, maar geeft wel belangrijk inzicht in de uitwerking van AMLD5. Dit onderdeel is in paragraaf 3.2 beschreven.

Tabel 1.1 Vindplaats beantwoording deelvragen in dit rapport

Thema	Deelvraag	Vindplaats antwoord
1 Kleine ondernemingen	1a. Wanneer kwalificeert een onderneming als kleine onderneming?	Par. 2.3
	1b. Zijn er kleine ondernemingen in Nederland, anders dan cryptodienstverleners, die als gevolg van de implementatiewet onder de Wwft vallen waar dat eerst niet het geval was?	Par. 2.1
	1c. Hoeveel cryptodienstverleners kwalificeren als kleine ondernemingen in Nederland en hoeveel cryptodienstverleners kwalificeren als zijnde niet-kleine ondernemingen in Nederland?	Par. 3.1
2 Regeldruk	2a. Hoe wordt regeldruk vastgesteld?	Par. 2.2
	2b. Welke elementen vormen de administratieve lasten waarmee kleine ondernemingen, en in het bijzonder cryptodienstverleners, worden geconfronteerd als gevolg van de implementatiewet?	Par. 2.2, Par. 3.1
	2c. Wat is de daadwerkelijke regeldruk, te weten het totaal aan administratieve lasten per instelling als gevolg van de implementatiewet, uitgesplitst per categorie instelling?	Par. 3.1
	i. Zijn er verschillen in regeldruk per type categorie als gevolg van de implementatiewet tussen kleine ondernemingen?	
	ii. Zijn er verschillen in regeldruk tussen de twee categorieën cryptodienstverleners als genoemd in de implementatiewet?	
	iii. Zijn er verschillen in regeldruk binnen dezelfde categorieën cryptodienstverleners als genoemd in de implementatiewet?	
	2d. Hoe verhoudt de regeldruk van kleine ondernemingen zich tot:	Par. 3.1
	i. de Bruto jaaromzet;	
	ii. het aantal cliënten/gebruikers; en	
	iii. de fte's	
	2e. Hoe verhoudt de regeldruk van kleine ondernemingen zich tot de regeldruk van niet-kleine ondernemingen? Specifiek kan hierbij gekeken worden naar de verhouding tussen regeldruk en:	Par. 3.1
	i. bruto jaaromzet;	
	ii. aantal cliënten/gebruikers; en	
	iii. fte's	
	2f. Specifiek voor cryptodienstverleners, zorgt de uitwerking van de implementatiewet ervoor dat cryptodienstverleners die kwalificeren	Par. 3.1, Par. 4.1

⁶ Kunsthandelaren vielen reeds onder de reikwijdte van de Wwft in geval van contante transacties boven 10 duizend euro. Makelaars die bemiddelen bij huurovereenkomsten met een huurprijs van 10 duizend euro of meer per maand vormen weliswaar een nieuwe categorie, maar de omvang hiervan is voor zover wij dat hebben kunnen beoordelen beperkt.

Thema	Deelvraag	Vindplaats antwoord
	als kleine onderneming benadeeld worden ten opzichte van niet-kleine ondernemingen? Zo ja: i. hoe worden kleine ondernemingen benadeeld; en ii. wat zijn de gevolgen?	
3 Verdringing	3a. Heeft de regeldruk als gevolg van de inwerkingtreding van de implementatiewet ertoe geleid dat kleine ondernemingen die daadwerkelijk operationeel waren en diensten aanboden in Nederland zijn gestopt of verhuisd?	Par. 4.2
	3b. Hebben fusies en/of overnames plaatsgevonden als gevolg van de regeldruk na de inwerkingtreding van de wet?	Par. 4.2
	3c. Hoe heeft de toetreding van nieuwe partijen zich ontwikkeld sinds de inwerkingtreding van de wet?	Par. 4.2
	3d. Hoe ziet het landschap van cryptodienstverleners er nu na de inwerkingtreding van de wet uit?	Par. 4.3

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022)

1.3 Onderzoeksverantwoording

Het uitgangspunt van deze evaluatie is de wettelijke basis van AMLD5 en de regeldruk die daaruit volgt. Alleen administratieve lasten die terug te herleiden zijn tot een wettelijke verplichting, vallen hieronder. Alle andere administratieve lasten rekenen we tot de normale bedrijfsvoering.

Om de regeldrukkosten in te schatten, hebben we een enquête uitgezet onder de bij DNB geregistreerde cryptopartijen, onder de leden van de Koninklijke Vereeniging van Handelaren in Oude Kunst (KVHOK) en onder de leden van VastgoedPro, de Vereniging van makelaars en taxateurs VBO en de Nederlandse Vereniging van Makelaars (NVM).

Voor cryptodienstverleners is de enquête aan 26 partijen gestuurd, uiteindelijk hebben 21 partijen de enquête ingevuld waarvan 12 de enquête op een voor onze kwantitatieve analyse bruikbare wijze hebben afgerond. Bij kunsthandelaren zijn 21 reacties ontvangen waarvan 15 de enquête hebben afgerond. Bij makelaars zijn vier reacties ontvangen waarvan vier de enquête hebben afgerond. Kanttekening hierbij is dat eigenlijk alleen de enquêteresultaten voor de cryptodienstverleners het mogelijk maken om kwantitatieve analyse van de toezichtkosten te bepalen. Bij de kunsthandelaren en bij makelaars waren de meeste antwoorden kwalitatief en niet kwantitatief.

Om de ervaringen met AMLD5 in kaart te brengen zijn er verder gesprekken gevoerd met marktpartijen, branche-/beroepsverenigingen, een juridisch expert, beleidsmakers en toezichthouders. De evaluatie is begeleid door een klankbordgroep, bestaande uit DNB, het Adviescollege toetsing regeldruk (ATR), het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en het ministerie van Financiën. Zie Appendix A voor een overzicht van de gesprekspartners.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bakent de definities van de reikwijdte van AMLD5, de regeldrukcategorieën en de definitie van kleine ondernemingen af, dit vormt de basis voor het vervolg van het rapport. Hoofdstuk 3 geeft de kwantitatieve

inschatting van de regeldruk weer en beschrijft ook de ervaringen met regeldruk. Hoofdstuk 4 spitst zich toe op de marktontwikkelingen in de cryptosector als gevolg van AMLD5. In de bijlagen zijn een lijst met gesprekspartners en de verschillende enquêtes opgenomen.

2 Afbakening en definities

In deze sectie bespreken we achtereenvolgens de reikwijdte van het onderzoek, de typen eenmalige en doorlopende kosten die het gevolg zijn van de invoering van AMLD5 en de gehanteerde definitie van kleine en grote crypto-ondernemingen.

2.1 Reikwijdte

Dit onderzoek richt zich op partijen die met AMLD5 onder het bereik van de Wwft zijn gebracht. Deze partijen bevinden zich in drie sectoren:⁷

1. cryptosector: cryptobedrijven die bewaarportemonnees en/of wisselfuncties voor virtuele valuta aanbieden en die een registratie bij DNB hebben;
2. kunsthandel: kunsthandelaren die betalingen van 10 duizend euro of meer ontvangen en/of bemiddelen bij de koop en/of verkoop van een kunstwerk van 10 duizend euro of meer;
3. huurbemiddeling vastgoed: natuurlijke personen, rechtspersonen of vennootschappen die bemiddelen bij huurovereenkomsten met een huurprijs van 10 duizend euro of meer per maand.

Kunsthandelaren die betrokken waren bij *contante* transacties van meer dan 10 duizend euro, vielen al onder de Wwft.⁸ De uitbreiding van AMLD5 ziet op de betrokkenheid bij *girale* transacties van meer dan 10 duizend euro. Bij huurbemiddeling vastgoed waren er ook al andere typen overeenkomsten die reeds onder de Wwft vielen, daar ziet dit onderzoek niet op.

AMLD5 definieert cryptovaluta aan de hand van vier elementen, namelijk: a) een digitale weergave van waarde, b) niet uitgegeven of gegarandeerd door een centrale bank of een overheid en niet noodzakelijk gekoppeld aan wettelijk vastgestelde valuta, c) door natuurlijke of rechtspersonen aanvaard als ruilmiddel, en d) die elektronisch kunnen worden overgedragen, opgeslagen en verhandeld.⁹

Alle partijen dienen zich aan dezelfde richtlijnen te houden. Per type dienstverlening kan de focus wel op andere aspecten liggen. Het is namelijk goed denkbaar dat bij wisselplatformen voor cryptovaluta het aantal transacties hoger ligt dan bij bijvoorbeeld kunsthandelaren. Daarnaast is een belangrijk verschil dat cryptopartijen zich ook dienen te registreren bij de toezichthouder DNB. Bij makelaars en kunsthandelaren is dit niet zo, zij vallen onder het toezicht van Bureau Toezicht Wwft.

⁷ Kamerstukken II, 2018-2019, 35 245, nr. 3.

⁸ Vanaf 2001 vielen kunsthandelaren onder de wet MOT en de wet WID (Voorlopers van de Wwft). Per 1 januari 2015 zijn bemiddelaars in aangewezen goederen, waaronder kunstvoorwerpen en antiquiteiten, onder de regeling gebracht. Per mei 2020 zijn de kunsthandelaren uit de algemene handelarengroep gehaald en zijn sindsdien een nieuwe meldersgroep (artikel 1A, vierde lid onder j). Sindsdien valt de kunsthandelaar ook onder de Wwft als het een girale betaling van 10.000 euro of meer betreft.

⁹ Kamerstukken II, 2018-2019, 35 245, nr. 3.

Eén van de deelvragen (1b) van dit onderzoek is of er naast de genoemde partijen, andere kleine ondernemingen zijn die met het in werking treden van AMLD5 ook onder de Wwft vallen. We hebben in gesprekken met marktpartijen en toezichthouders geen signalen opgevat dat dit het geval is.

2.2 Regeldruk

Regeldruk betreft de tijd die en het geld dat ondernemingen kwijt zijn aan het naleven van overheidswet- en regelgeving. Als gevolg van deze regeldruk blijft er minder tijd over voor ondernemingen om zich bezig te houden met hun kerntaak, het ondernemen. Op voorhand lijkt de toename van de regeldruk als gevolg van AMLD5 het grootst bij cryptodienstverleners. Het betreft hier namelijk een geheel nieuwe categorie instellingen die verplicht is om cliëntonderzoek te verrichten en ongebruikelijke transacties te melden. Maar ook kunsthandelaren en vastgoedhandelaren hebben te maken met de maatregelen uit AMLD5 en dienen daarvoor extra administratieve handelingen te verrichten.

In de memorie van toelichting van de wetsvoorstellen¹⁰ staan bepaalde administratieve lasten gedefinieerd als regeldruk. De opsomming in de memorie van toelichting is niet limitatief. Zo vallen het melden van ongebruikelijke transacties bij de FIU, de registratiekosten bij DNB en kosten voor doorlopend toezicht niet onder deze definitie van regeldruk. Desondanks hebben deze lasten wel degelijk een effect op de regeldruk van ondernemingen. In dit onderzoek hanteren we daarom een definitie van regeldruk die verder reikt dan de definitie in de memorie van toelichting, maar nemen we wel enkele posten mee die volgen uit wettelijke verplichtingen die het gevolg zijn van het introduceren van AMLD5. In brede zin betreft de definitie van regeldruk in dit onderzoek de nalevingskosten, administratieve lasten en toezichtlasten. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen eenmalige en doorlopende kosten voor ondernemingen. Niet alle typen kosten zijn van toepassing op alle partijen, zo hebben bijvoorbeeld kunsthandelaren niet te maken met een registratieplicht. De eenmalige en doorlopende kosten die het gevolg zijn van het introduceren van AMLD5 bestaan uit de volgende aspecten:

Eenmalige kosten:

- Investeringskosten in ICT-systemen;
- Opstellen/uitvoeren van een risicobeoordeling;
- Opstellen van beleid, procedures en maatregelen;
- Inrichten van een compliancefunctie, auditfunctie en risicomanagementfunctie;
- Voorbereiden geschiktheid- en betrouwbaarheidstoetsing;
- Registratiekosten;
- Opleidingskosten;
- Overige eenmalige kosten als gevolg van AMLD5.

Doorlopende kosten:

- Cliëntonderzoek;
- Verscherpt cliëntonderzoek;
- Actueel houden van beleid, procedures en maatregelen;
- De compliancefunctie, auditfunctie en risicomanagementfunctie;
- Melden van ongebruikelijke transacties;

¹⁰ [Kamerstukken II, 2018-2019, 35 245, nr. 3.](#)

- Toezichtkosten, waarbij belangrijk is dat we daadwerkelijk door DNB in rekening gebrachte kosten onderscheiden van de door instellingen in hun antwoorden in onze enquête gemelde toezichtkosten;
- Overige doorlopende kosten als gevolg van AMLD5.

2.3 Kleine en grote ondernemingen

In het onderzoek staan kleine ondernemingen centraal, maar de Wwft geeft geen definitie van het begrip kleine onderneming. EY (2022) stelt in de evaluatie van de Wwft wel een definitie voor kleine instellingen voor.¹¹ Het typeert een onderneming met minder dan 20 fte en minder dan 50 cliënten als een kleine Wwft-instelling. Dit is mogelijk een bruikbare definitie voor het betreffende onderzoek. Echter, bij cryptodienstverleners die een handelsplatform aanbieden, is het aannemelijk dat ondernemingen met relatief weinig fte, al snel meer dan 500 cliënten bedienen. Daarmee lijkt de grens op basis van het aantal cliënten minder aan te sluiten bij deze sector dan bij andere Wwft-instellingen, waar de dienstverlening aan cliënten (notarissen, accountants, belastingadviseurs, advocatuur) van heel andere aard is.

De Kamer van Koophandel (KvK) hanteert een andere definitie voor kleine ondernemingen. Zij definieert een onderneming als 'klein' wanneer deze twee van de volgende drie kenmerken heeft: minder dan 50 werknemers, een netto-jaaromzet van hoogstens 12 miljoen euro, of een balanstotaal kleiner of gelijk aan 6 miljoen euro.¹² Bedrijven met weinig medewerkers maar een grote omzet en een groot balanstotaal vallen hierdoor buiten de definitie van klein. De KvK hanteert daarmee een variant van de definitie van de Europese Commissie, zo blijkt uit de aanbeveling betreffende de definitie van kleine, middelgrote en micro-ondernemingen.¹³ De gemeenschappelijke definitie heeft als doel een uniforme toepassing van beleid dat afhankelijk is van de grootte van ondernemingen.

Het CBS hanteert enkel het aantal werkzame personen als indicator voor de verschillende grootteklassen. In de 'Staat van het mkb 2021' maakt het onderscheid tussen "zzp'ers (één werkzame persoon), het microbedrijf (twee t/m negen werkzame personen), kleinbedrijf (tien t/m 49 werkzame personen), middenbedrijf (50 t/m 249 personen) en grootbedrijf (250 of meer werkzame personen)" (CBS, 2021). Dit komt overeen met de definitie van de Kamer van Koophandel, alleen laat het CBS hier de netto-omzet en balansomvang buiten beschouwing.

De gemene deler in deze definities is het aantal werkzame personen. Het ligt voor de hand om in ieder geval deze indicator te gebruiken om grote en kleine ondernemingen te onderscheiden. In eerste instantie hanteren we voor kleine ondernemingen daarom de grens van maximaal 49 werkzame personen. Dit wijkt af van de door EY voorgestelde classificering van kleine ondernemingen maar sluit in onze ogen beter aan bij gangbare definities van kleine ondernemingen.

Tabel 2.1 Definitie kleine en grote crypto-ondernemingen

	Omzet < €12 mln.	Omzet >= € 12 mln.
Aantal medewerkers <50	Klein	Groot

¹¹ Zie voor de evaluatie van de Wwft <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/05/30/onderzoek-effecten-wwft-ey>

¹² <https://www.kvk.nl/inschrijven-en-wijzigen/deponeren/jaarrekening-deponeren/waaruit-bestaat-de-jaarrekening/>

¹³ Zie de Aanbeveling van de Commissie van 6 mei 2003 betreffende de definitie van kleine, middelgrote en micro-ondernemingen

Aantal medewerkers ≥ 50	Groot	Groot
------------------------------	-------	-------

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022)

Daarnaast kunnen er goede redenen zijn om andere aspecten van een onderneming toe te voegen. Het gaat bij de definitie van een kleine onderneming immers om het relatieve economische belang van een onderneming ten opzichte van andere ondernemingen die dezelfde diensten verlenen. Balansomvang of omzet kunnen nuttige aanvullende indicatoren zijn van het economische belang van een onderneming. Met name in sectoren waar er aanzienlijke schaalvoordelen zijn, kan omzet een relevant aanvullend criterium vormen. Ondernemingen die in eerste instantie klein lijken vanwege het aantal medewerkers kunnen dan in tweede instantie toch groot zijn, bijvoorbeeld omdat ze heel veel omzet realiseren. Merk op dat het omgekeerde niet aan de orde is: dat crypto-ondernemingen met veel medewerkers onterecht als groot aangemerkt worden. Een definitie die puur op het aantal medewerkers ziet, is daarmee in ieder geval niet te krap en in die zin conservatief. Hieraan zou omzet als criterium kunnen worden toegevoegd, waarbij omzet gemeten wordt aan de hand van inkomsten en dus niet aan de hand van de cumulatieve omvang van transacties.¹⁴ We sluiten ons aan bij de omzetgrens van 12 mln. euro die de Kamer van Koophandel hanteert. Bovenstaande tabel 2.1 geeft onze definitie van grote en kleine crypto-ondernemingen weer die daarmee resulteert.

¹⁴ Voor ondernemingen die transacties faciliteren en tegoeden aanhouden zoals crypto-ondernemingen of banken is balanstotaal geen maatstaf voor omzet. De omzet betreft hier de inkomsten die gerealiseerd worden door de dienstverlening: het aanhouden van tegoeden. De winst is dan de marge die op die omzet overblijft na aftrek van kosten.

3 Regeldruk

Dit hoofdstuk beschrijft de regeldruk voor de ondernemingen in de drie sectoren. De resultaten zijn gebaseerd op de enquêtes die we hebben uitgevoerd onder aanbieders van cryptodiensten, kunsthandelaren en huurbemiddelaars bij vastgoed. Het eerste deel richt zich op de kwantitatieve inschattingen van de regeldruk, het tweede deel richt zich op de ervaringen van de ondernemingen met de regeldruk en hun opvattingen daarover.

3.1 Regeldrukkosten op basis enquêteresultaten

3.1.1 Cryptosector

Steekproef

De enquête is op 28 juni 2022 verstuurd aan 27 partijen die bij DNB zijn geregistreerd en geheel of gedeeltelijk ingevuld door 21 respondenten.¹⁵ Na respondenten weg te laten die deels bedrijfsinformatie hebben ingevuld, maar vragen betreffende regeldruk niet hebben beantwoord, blijven 12 observaties over. Dit is een response van 46 procent van alle cryptodienstverleners in Nederland. De respondenten die de vragen betreffende regeldruk hebben beantwoord, hebben niet elke vraag ingevuld, waardoor het aantal respondenten per vraag (n in de voetnoot bij tabellen) kan verschillen.

Tabel 3.1 Aantallen kleine en grote crypto-ondernemingen

	Omzet < €12 mln.	Omzet >= €12 mln.
Aantal medewerkers <50	8	1
Aantal medewerkers >=50	1	2

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022). N = 12

Van de respondenten wisselen drie cryptoplatforms enkel crypto's naar andere valuta en negen cryptoplatforms bieden daarnaast ook bewaarportemonnees aan. Het gemiddeld platform biedt sinds eind 2017 haar diensten aan, met 2013 als vroegste startmoment en 2021 als meest recente. Acht van de platformen vallen onder onze definitie van kleine ondernemingen en vier platformen vallen onder de definitie van grote platformen. Tabel 3.2 biedt een overzicht van de gemiddelde omzet, cliëntenaantallen en het transactievolume van ondernemingen die deel hebben genomen aan de enquête en de totalen voor de betreffende ondernemingen samen. Tabel 3.3 maakt een uitsplitsing naar grote en kleine aanbieders van cryptodiensten.

Tabel 3.2 Bedrijfsresultaten alle respondenten¹⁶

	Gemiddelde per onderneming	Totaal van alle ondernemingen in steekproef (n=12)
Omzet (n=12)	€ 21.704.449	€ 260.453.383

¹⁵ Dit was het aantal crypto-ondernemingen met een registratie op moment dat dit onderzoek startte. Ten tijde van de afronding van dit rapport is het aantal geregistreerde partijen toegenomen.

¹⁶ De aantallen waarnemingen verschillen per aspect omdat niet alle respondenten alle vragen hebben ingevuld.

	Gemiddelde per onderneming	Totaal van alle ondernemingen in steekproef (n=12)
Aantal transacties (n=11)	15.951.360	175.464.957
Aantal cliënten (n=12)	175.760	2.109.122
Aantal medewerkers (gemiddelde boven- en ondergrens, n=12) ¹⁷	31 - 118	370 - 1410

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022)

Tabel 3.3 Bedrijfsresultaten grote en kleine ondernemingen

	Gemiddelde per grote onderneming	Gemiddelde per kleine onderneming
Omzet	€ 59.932.549	€ 2.590.399
Aantal transacties	43.309.792	317.970
Aantal cliënten	409.925	58.678
Aantal medewerkers (gemiddelde boven en ondergrens) ¹⁸	68 - 288	13 - 33

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022)

Open vragen en stellingen

Respondenten geven in de open vragen van de enquête aan dat de invoering van AMLD5 een grote impact heeft, *"met name voor de cryptodienstverleners die al actief waren en hun systemen en bedrijfsvoering moesten aanpassen aan de nieuwe wetgeving."* Volgens de respondenten heeft de nieuwe regelgeving, naast grote investeringen in trainingen voor personeel en het aannemen van nieuw personeel, grote investeringen in software vereist. Respondenten noemen de implementatie van wallet verificatie, transactiemonitoring en de registratie bij DNB als aspecten van AMLD5 die de meeste tijd hebben gekost. Respondenten gaven aan dat dit eenmalige investeringen vergde, en dat hun vaste kosten hierdoor ook zijn gestegen.

Een deel van de respondenten geeft verder aan dat de hogere kosten en regeldruk moeilijker te dragen zijn voor kleinere partijen. Hierdoor vrezen sommige respondenten voor een afname van kleine partijen in de markt, minder concurrentie en minder innovatie. *"Er zijn partijen die vanwege AMLD5 ervoor hebben gekozen zich niet meer in Nederland te vestigen. Het feit dat de overheid veel meer registraties had verwacht dan dat er nu zijn, laat ook wel zien hoe veel moeilijker het is om in deze sector actief te blijven."* Ook vinden respondenten dat buitenlandse bedrijven anders behandeld worden: *"nadeel [van AMLD5] is dat buitenlandse partijen ook Nederlandse klanten targetten en geen registratie hebben bij DNB, daarmee niet onder toezicht vallen en dus ook geen hoge kosten voor dat toezicht maken. Dat is oneerlijke concurrentie."*

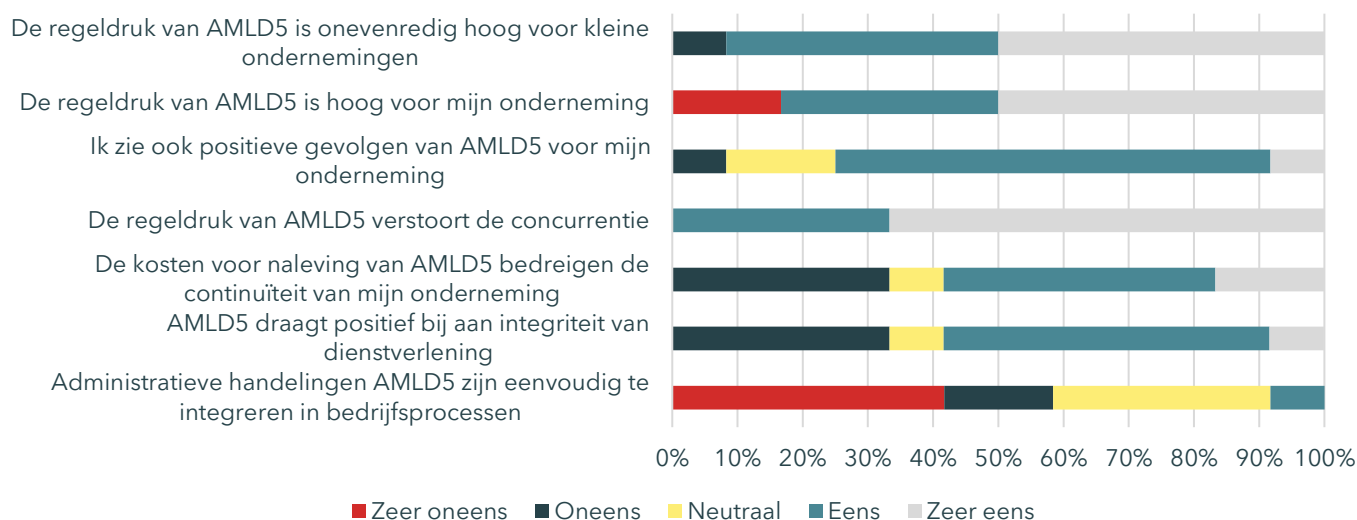
Over de wenselijkheid van AMLD5 zijn de antwoorden bij de open vragen uiteenlopend. De ene partij stelt: *"meer regulering van de cryptodienstverleners is niet ongewenst en zal het vertrouwen in cryptodienstverleners in zijn algemeenheid verhogen. Om die reden is toepasselijkheid van AMLD5 op zichzelf een gewenste stap."* Andere

¹⁷ Het aantal medewerkers is geschat door de gemiddelden van de bovengrenzen en de ondergrenzen van de categorieën die respondenten konden kiezen te nemen. Dit leidt tot een *gemiddelde* ondergrens en een gemiddelde bovengrens.

¹⁸ De boven- en ondergrens zijn de gemiddelden van de boven- en ondergrens, zie ook voetnoot 17.

respondenten vinden dat er te veel “*onnodige checks en controles*” zijn en wijzen vooral op de moeilijkheden voor kleinere partijen.

Figuur 3.1 Stellingen over effect van invoering AMLD5 (crypto)

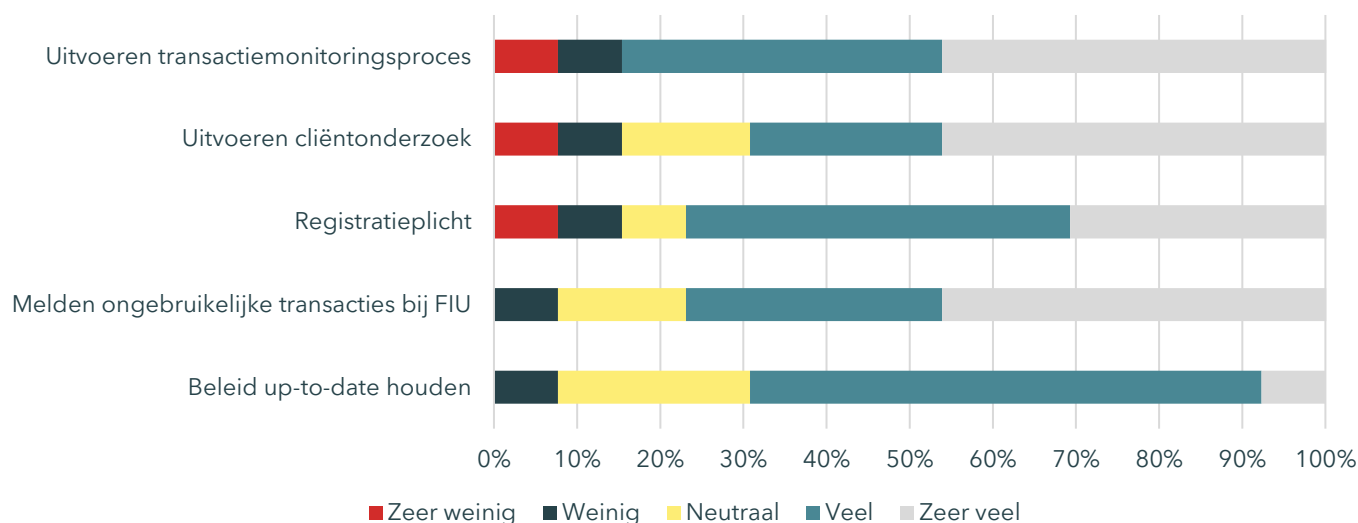

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022), n=13

Figuur 3.1 toont de antwoorden op zeven stellingen betreffende het effect van AMLD5 op regeldruk en dienstverlening. Respondenten lijken eensgezind over de aanwezigheid van onevenredig verhoogde regeldruk bij kleine ondernemingen (93 procent eens of zeer eens) en verstoorde concurrentie door de regeldruk (93 procent eens of zeer eens). Verder geeft het grootste deel van de respondenten (84,7 procent eens of zeer eens) aan dat de regeldruk voor de eigen onderneming hoog is, terwijl een kleine meerderheid vindt dat de benodigde kosten om AMLD5 na te leven een bedreiging zijn voor de continuïteit van de onderneming (53,9 procent eens of zeer eens). Ook is een meerderheid van de respondenten het oneens met de stelling dat de administratieve handelingen eenvoudig te integreren zijn in de bedrijfsprocessen (61,6 procent zeer oneens of oneens). Het merendeel van de respondenten ziet echter ook positieve gevolgen voor de onderneming, zoals toegenomen integriteit en vertrouwen onder klanten (76,9 procent eens of zeer eens). Iets meer dan de helft van de respondenten denkt dat de regelgeving een positieve bijdrage aan de dienstverlening heeft geleverd (53,9 procent eens of zeer eens).

Respondenten geven aan dat ze de meeste regeldruk ondervinden bij het uitvoeren van het transactiemonitoringsproces (Figuur 3.2). De antwoorden over de hoeveelheid regeldruk die verschillende aspecten met zich meebrengen ontlopen elkaar echter niet veel. Bij het melden van ongebruikelijke transacties bij FIU, beleid up-to-date houden en de registratieplicht geeft een meerderheid van respondenten veel of zeer veel regeldruk aan. Het uitvoeren van cliëntonderzoek veroorzaakt relatief minder regeldruk, maar een meerderheid van de respondenten ervaart ook hier veel of zeer veel regeldruk.

Figuur 3.2 Ervaren regeldruk per aspect van AMLD5 (crypto)

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022), n=13

Algemene inschatting kosten

Allereerst is de respondenten gevraagd om een algemene inschatting van de overall eenmalige en jaarlijks doorlopende kosten van AMLD5 in termen van euro's. Bij deze vraag vindt dus niet een nadere uitsplitsing van de eenmalige en jaarlijks doorlopende activiteiten plaats, maar de respondenten moeten in één keer een inschatting maken voor het geheel aan eenmalige en jaarlijks doorlopende kosten. Op basis van deze overall inschatting kan vervolgens ook een extrapolatie gemaakt worden naar de sector als geheel. Daarbij zijn ook de jaarlijkse toezichtkosten uitgevraagd aan de hand van twee vragen: 'Hoe hoog zijn uw jaarlijkse toezichtkosten die door DNB in rekening worden gebracht?' en 'Welk percentage van de omzet zijn de jaarlijkse toezichtkosten die door DNB in rekening worden gebracht?'. Deze inschatting door ondernemingen van de kosten komt niet noodzakelijk overeen met de daadwerkelijk door DNB in rekening gebrachte kosten.

Tabel 3.4 geeft een overzicht van de kosten per aanbieder gerelateerd aan de invoering van AMLD5 zoals uit deze algemene vraag naar voren komt. De totale geschatte eenmalige kosten liggen afgerond op 212.000 euro, de doorlopende kosten op 468.000 euro en de op basis van de antwoorden van respondenten geschatte jaarlijkse toezichtkosten voor 2021 op 144.000 euro per aanbieder, waarbij geen onderscheid is gemaakt naar groot en klein. De geschatte/gepercipieerde toezichtkosten zijn ook doorlopend, maar nemen we apart op omdat de kosten van een andere aard zijn dan de doorlopende operationele kosten die ondernemingen maken om aan AMLD5 te voldoen.

Tabel 3.4 Kosten per aanbieder op basis algemene inschatting (crypto)

	Gemiddelde per onderneming	Standaarddeviatie
Totale steekproef		
Eenmalige kosten	€ 212.805	€ 244.829
Doorlopende kosten	€ 467.754	€ 612.702
Jaarlijkse toezichtkosten	€ 144.083	€ 161.086

	Gemiddelde per onderneming	Standaarddeviatie
Kleine ondernemingen		
Eenmalige kosten	€ 70.013	€ 46.343
Doorlopende kosten	€ 196.157	€ 201.488
Jaarlijkse toezichtkosten	€ 75.375	€ 60.504
Grote ondernemingen		
Eenmalige kosten	€ 426.993	€ 272.575
Doorlopende kosten	€ 943.048	€ 834.762
Jaarlijkse toezichtkosten	€ 281.500	€ 220.989

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022). Eenmalige kosten: n=10, doorlopende kosten: n=11, toezichtkosten: n=12

De door DNB begrote bijdrage (toezichtkosten) door crypto-ondernemingen was 1,6 mln. euro in 2021 en 2,7 mln. euro in 2022.¹⁹ Als we uitgaan van 27 crypto-ondernemingen (peildatum februari 2022) die deze kosten moeten opbrengen, dan zou dat, indien er geen rekening wordt gehouden met draagkracht, een gemiddelde heffing tussen de 60.000 op basis van cijfers uit 2021 en 100.000 per onderneming op basis van cijfers uit 2022. betekenen.²⁰ Voor de kleine ondernemingen zit de schatting op basis van de enquête binnen deze bandbreedte. Omdat in de heffingssystematiek rekening wordt gehouden met draagkracht, dragen kleine ondernemingen lagere kosten dan grote ondernemingen, zie ook onderstaande box over de heffingssystematiek. Dit verschil tussen grote en kleine ondernemingen zien we terug in de enquêteresultaten.

Box 3.1 Systematiek heffingen aanbieders van cryptodiensten

In 2020 betaalden alle cryptoaanbieders hetzelfde bedrag²¹, omdat over deze instellingen geen gegevens van 2019 beschikbaar waren met betrekking tot de omzet. Daardoor was het niet mogelijk om de in 2020 gemaakte toezichtkosten naar draagkracht over deze instellingen te verdelen. Omdat ook nog onzeker is hoeveel partijen in 2020 onder het toezicht van DNB zouden gaan vallen en de basisbedragen in ieder geval niet onnodig hoog zouden moeten zijn, is gekeken naar de bandbreedte van het te verwachten aantal instellingen en is uitgegaan van een relatief hoog aantal binnen die bandbreedte.

Omdat iedere aanbieder van cryptodiensten in 2020 hetzelfde bedrag betaalde, hadden de grote partijen een relatief voordeel ten opzichte van de kleine partijen. Omdat niet alle in 2020 gemaakte kosten doorberekend konden worden via de heffing van 2020, steeg het door te berekenen bedrag in 2021 ten opzichte van 2020 als gevolg van de naheffing over 2020.

In 2021 konden de kosten wel naar draagkracht onder de populatie verdeeld worden en is nadrukkelijk gekeken naar een evenredige verdeling.²² Voor het jaar 2021 is een basisbedrag van 2.000 euro van toepassing plus een variabel tarief op basis van omzet over 2020. Omzet wordt daarbij indien mogelijk bepaald aan de hand van de bruto provisie-inkomsten van de partijen. Voor de kleinste partijen (tot 0,2 miljoen euro) bedroeg het variabel tarief 117 euro per 1.000 euro omzet. Hierbij moet bedacht worden dat dit ziet op de periode 1 mei tot en met 31 december 2020. Geëxtrapoleerd naar het volledige jaar 2020 gaat het om 72 euro per 1.000 euro omzet. Verder mocht het tarief niet hoger uitvallen dan 10 procent van de jaaromzet met een minimum van 2.000 euro. Daarnaast gold een maximum voor de heffing per instelling van 450.000 euro.

¹⁹ Zie ZBO begroting 2022 - <https://www.dnb.nl/media/nvfazipq/zbo-begroting-2022.pdf>

²⁰ Ten tijde van de afronding van dit rapport is het aantal geregistreerde partijen toegenomen.

²¹ Regeling bekostiging financieel toezicht 2020: Staatscourant 2020, 31866 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen (officielebekendmakingen.nl)

²² Regeling bekostiging financieel toezicht 2021: Staatscourant 2021, 28441 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen (officielebekendmakingen.nl)

Het door te berekenen bedrag neemt in 2022 toe vanwege het exploitatiesaldo uit 2021 (1,7 mln. euro).²³ Uitgangspunt van de verdeling blijft een degressieve schijvenstructuur met een basisbedrag van 2.000 euro. Ten opzichte van 2021 zijn de grenzen tussen de schijven zijn naar boven bijgesteld, terwijl de bijbehorende tarieven daalden. Voor de kleinste partijen bedraagt het tarief 38,89 euro per 1.000 euro omzet. Het degressieve karakter is wel relatief beperkt, waarmee rekening wordt gehouden met kleine partijen. Daarnaast geldt in 2022 een absoluut maximum voor de heffing van 900.000 euro. De realisatie voor het toezicht op aanbieders van cryptodiensten in 2022 is nog niet bekend.

Specifieke inschatting kosten

Vervolgens is in de enquête een aantal vragen gesteld die de kosten die voortvloeien uit AMLD5 op meer gedetailleerd niveau meten door voor verschillende kostenposten te vragen naar de bestede uren. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen activiteiten die eenmalig zijn en activiteiten die doorlopend jaarlijks terugkeren. Ook is gevraagd of er een compliance officer in dienst is genomen. De antwoorden op de vragen maken het vervolgens mogelijk om de kosteninschatting die ontstaat door de bestede uren op gedetailleerd niveau te vermenigvuldigen met een uurtarief en vervolgens op te tellen. Zo ontstaan voor elke respondent twee inschattingen voor de bestede uren.

Om aan de administratieve vereisten van AMLD5 te voldoen, hebben negen van de 12 respondenten een voltijds compliance officer in dienst genomen. Andere respondenten hebben een deeltijd compliance officer in dienst genomen, externen ingehuurd of geen aparte compliance officer in dienst genomen. Het is namelijk een vereiste dat een compliancefunctie wordt ingericht, het hebben van een compliance officer is niet verplicht. Zes van de respondenten hebben aangegeven voor hoeveel uur ze extern advies hadden ingehuurd. Gemiddeld zijn door deze zes respondenten 307 uren aan extern advies ingehuurd. Op basis van een uurloon van 54 euro,²⁴ komt dit neer op gemiddelde kosten van 16.578 euro voor deze zes respondenten. Deze kosten moeten onzes inziens niet opgeteld worden bij de kosteninschattingen zoals die hieronder volgen, aangezien de compliance officer een groot deel van de doorlopende en eenmalige activiteiten zal uitvoeren.

Tabel 3.5 laat voor de totale populatie de inschatting zien van het aantal uren dat een gemiddelde respondent heeft besteed aan activiteiten die eenmalig voortvloeien uit de invoering van AMLD5, zoals het indienen van een aanvraagformulier of het uitvoeren van cliëntonderzoek voor klanten die reeds voor de invoering van AMLD5 klant waren. We kunnen de kosten in termen van uren omrekenen in euro's door de gerapporteerde regeldruk in uren te vermenigvuldigen met de bijbehorende uurtarieven. Hiervoor gebruiken we de uurtarieven uit het Handboek Meting Regeldruk²⁵. Kostenposten die eruit springen zijn investeringen in ICT-systemen, het inrichten van het proces van meldingen bij de FIU en het inrichten van het transactiemonitoringproces. De gemiddelde eenmalige kosten op basis van onze enquêteresultaten komen op 211.083 euro.

²³ Regeling bekostiging financieel toezicht 2022: Staatscourant 2022, 14472 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen (officielebekendmakingen.nl). De realisatie voor het toezicht op aanbieders van cryptodiensten in 2021 bedroeg 2,2 mln. euro en lag daarmee 0,7 mln. euro hoger dan de begroting 2021. In combinatie met de 0,5 mln. euro aan opbrengsten uit heffingen in 2021 leverde dit een exploitatiesaldo over 2021 van 1,7 mln. euro op.

²⁴ Bijlage IV.D bij het Handboek Meting Regeldrukkosten, versie d.d. 1 januari 2018, bruto uurloon voor hoogopgeleide medewerker gemeten door het CBS in 2016

²⁵ Bijlage IV.D bij het Handboek Meting Regeldrukkosten, versie d.d. 1 januari 2018, bruto uurloon voor hoogopgeleide medewerker gemeten door het CBS in 2016

Tabel 3.5 Specifieke inschatting voor eenmalige kosten (crypto)²⁶

Activiteit	Aantal uren (gemiddeld)	Uurtarief	Euro's (gemiddeld)
Doen van benodigde investeringen in ICT-systemen	1.371	39	€ 53.469
Inrichten van het proces van meldingen bij de FIU	652	54	€ 35.208
Inrichten van het transactiemonitoringproces	771	54	€ 41.634
Invullen aanvraagformulier voor registratie bij DNB	209	39	€ 8.159
Opleiden van management en personeel opleidingsvereiste Wwft	140	39	€ 5.468
Opstellen en formaliseren beleid en procedures risicomanagement	413	54	€ 22.302
Uitvoeren cliëntonderzoek AMLD5 voor bestaande klanten (overgang)	443	39	€ 17.277
Voldoen aan organisatorische eisen voor auditfunctie?	123	54	€ 6.615
Voldoen aan organisatorische eisen voor compliance functie?	179	54	€ 9.666
Voldoen aan organisatorische eisen voor riskmanagement?	209	54	€ 11.286
Totaal			€ 211.083

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022), n=10. Het uurtarief is geraamd met het Handboek Meting Regeldrukkosten

Tabel 3.6 laat de inschatting zien voor doorlopende kosten per kostencategorie. Uitschieters zijn de inschatting van het aantal bestede uren aan het uitvoeren van cliëntenonderzoek voor nieuwe klanten en het aantal bestede uren aan het uitvoeren van het transactiemonitoringsproces. Te zien is dat deze inschattingen hoog uitvallen. In totaal zou er een jaarlijkse tijdsbesteding zijn van vijf fte als we uitgaan van 1600 uur per fte. De gemiddelde doorlopende kosten op basis van onze enquêteresultaten komen op 325.364 euro.

Tabel 3.6 Specifieke inschatting voor doorlopende kosten (crypto)

Activiteit	Aantal uren (gemiddeld)	Uurtarief	Euro's (gemiddeld)
Beleid en procedures up-to-date houden	904	54	€ 48.796
Informatieverstrekking aan de opleiding	21	39	€ 823
Melden van ongebruikelijke transacties bij FIU	976	39	€ 38.050
Uitvoeren cliëntonderzoek voor nieuwe klanten	2.716	39	€ 105.754

²⁶ Het aantal bestede uren is niet afzonderlijk te verifiëren door de onderzoekers. Daarvoor zou een urenregistratie nodig zijn en inzicht in die urenregistratie. Het betreft dus schattingen van respondenten. De geluiden in interviews over belangrijke kostenposten komen wel overeen met categorieën die hoog scoren in de enquête.

Activiteit	Aantal uren (gemiddeld)	Uurtarief	Euro's (gemiddeld)
Uitvoeren transactiemonitoringproces	3.217	39	€ 125.467
Voldoen aan de periodieke opleidingsvereiste van de Wwft	166	39	€ 6.474
Totaal			€ 325.364

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022), n=11. Het uurtarief is geraamd met het Handboek Meting Regeldrukkosten

Om beter in kaart te brengen welke gevolgen ALMD5 heeft voor kleine ondernemingen in het bijzonder, splitsen we de respondenten in kleine en grote ondernemingen. Voor grote ondernemingen komt uit onderstaande tabel naar voren dat ze aangeven vooral veel tijd te hebben besteed aan het doen van investeringen in ICT-systemen, het inrichten van het proces van meldingen bij de FIU en het inrichten van het transactiemonitoringproces.

Tabel 3.7 Specifieke inschatting eenmalige kosten voor grote ondernemingen

Activiteit	Aantal uren (gemiddeld)	Uurtarief	Euro's (gemiddeld)
Doen van benodigde investeringen in ICT-systemen	2.375	39	€ 92.625
Inrichten van het proces van meldingen bij de FIU	1.448	54	€ 78.165
Inrichten van het transactiemonitoringproces	1.650	54	€ 89.100
Invullen aanvraagformulier voor registratie bij DNB	263	39	€ 10.247
Opleiden van management en personeel opleidingsvereiste Wwft	196	39	€ 7.625
Opstellen en formaliseren beleid en procedures risicomanagement	650	54	€ 35.100
Uitvoeren cliëntonderzoek AMLD5 voor bestaande klanten (overgang)	790	39	€ 30.810
Voldoen aan organisatorische eisen voor auditfunctie?	245	54	€ 13.230
Voldoen aan organisatorische eisen voor compliance functie?	310	54	€ 16.740
Voldoen aan organisatorische eisen voor riskmanagement?	385	54	€ 20.790
totaal			€ 394.432

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022). N = 4

Wat betreft de doorlopende kosten lijkt veruit de belangrijkste gemelde kostenpost voor grote ondernemingen het uitvoeren van het transactiemonitoringproces te zijn (Tabel 3.8).

Tabel 3.8 Specifieke inschatting doorlopende kosten voor grote ondernemingen (crypto)

Activiteit	Aantal uren (gemiddeld)	Uurtarief	Euro's (gemiddeld)
Beleid en procedures up-to-date houden	1.008	54	€ 54.405
Informatieverstrekking aan de opleiding	10	39	€ 390
Melden van ongebruikelijke transacties bij FIU	1.723	39	€ 67.197
Uitvoeren cliëntonderzoek voor nieuwe klanten	2.692	39	€ 104.988
Uitvoeren transactiemonitoringproces	6.612	39	€ 257.868
Voldoen aan de periodieke opleidingsvereiste van de Wwft	284	39	€ 11.076
Totaal			€ 495.924

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022). N = 4

Bij kleine ondernemingen springt net als bij grote ondernemingen het doen van benodigde investeringen in ICT-systemen eruit als grootste eenmalige post (Tabel 3.9). Daarna volgen echter het opstellen en formaliseren van beleid en procedures voor risicomanagement en het uitvoeren van cliëntonderzoek voor bestaande cliënten.

Tabel 3.9 Specifieke inschatting eenmalige kosten voor kleine ondernemingen (crypto)

Activiteit	Aantal uren (gemiddeld)	Uurtarief	Euro's (gemiddeld)
Doen van benodigde investeringen in ICT-systemen	702	39	€ 27.365
Inrichten van het proces van meldingen bij de FIU	122	54	€ 6.570
Inrichten van het transactiemonitoringproces	185	54	€ 9.990
Invullen aanvraagformulier voor registratie bij DNB	174	39	€ 6.767
Opleiden van management en personeel opleidingsvereiste Wwft	103	39	€ 4.030
Opstellen en formaliseren beleid en procedures risicomanagement	255	54	€ 13.770
Uitvoeren cliëntonderzoek AMLD5 voor bestaande klanten (overgang)	212	39	€ 8.255
Voldoen aan organisatorische eisen voor auditfunctie?	41	54	€ 2.205
Voldoen aan organisatorische eisen voor compliance functie?	92	54	€ 4.950
Voldoen aan organisatorische eisen voor riskmanagement?	92	54	€ 4.950
Totaal			€ 88.851

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022). N = 8

De grootste kostenpost bij de kleine ondernemingen is volgens de enquête het uitvoeren van cliëntonderzoek voor nieuwe klanten (Tabel 3.10).

Tabel 3.10 Specifieke inschatting doorlopende kosten voor kleine ondernemingen (crypto)

Activiteit	Aantal uren (gemiddeld)	Uurtarief	Euro's (gemiddeld)
Beleid en procedures up-to-date houden	844	54	€ 45.591
Informatieverstrekking aan de opleiding	24	39	€ 947
Melden van ongebruikelijke transacties bij FIU	549	39	€ 21.394
Uitvoeren cliëntonderzoek voor nieuwe klanten	2.723	39	€ 106.191
Uitvoeren transactiemonitoringproces	1.277	39	€ 49.809
Voldoen aan de periodieke opleidingsvereiste van de Wwft	99	39	€ 3.844
Totaal			€ 227.777

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022). N = 8

Vergelijking grote en kleine ondernemingen

De uitsplitsing maakt duidelijk dat de gemiddelde eenmalige en doorlopende kosten, zoals te verwachten, voor grote ondernemingen hoger liggen dan voor kleine ondernemingen (Tabel 3.11). Voor grote ondernemingen zijn de eenmalige kosten 394.432 euro, terwijl ze voor kleine ondernemingen 88.851 euro zijn, meer dan vier keer zo klein. De doorlopende kosten zijn voor grote ondernemingen 495.924 euro, terwijl deze voor kleine ondernemingen 227.777 euro zijn, een factor twee keer zo klein. Hoewel de kosten voor kleine ondernemingen in absolute zin lager zijn dan bij grote ondernemingen, zijn ze afgezet als percentage van de omzet voor alle categorieën echter juist hoger. Dit is te verklaren omdat de gemiddelde omzet van de kleine ondernemingen meer dan twintig keer zo klein is als de gemiddelde omzet van de grote ondernemingen.

Onderstaande Tabel 3.11 geeft de eenmalige en doorlopende kosten, uitgesplitst in doorlopende (operationele) kosten en jaarlijkse door respondenten gepercipieerde toezichtkosten als percentage van de omzet. De tabel laat zien dat vergeleken met grote ondernemingen de eenmalige kosten als percentage van de omzet voor kleine ondernemingen drie tot vier keer zo hoog zijn en de doorlopende kosten vier tot tien keer zo hoog zijn. Daarnaast blijven de gepercipieerde jaarlijkse toezichtkosten ruim onder het maximum als gesteld in de regeling van 2012 van 10 procent toezichtkosten ten opzichte van de omzet.

Tabel 3.11 Regeldruk is voor kleine ondernemingen relatief hoger dan voor grote ondernemingen (crypto)

Grootte onderneming	Percentage van de omzet (algemene inschatting kosten)	Percentage van de omzet (specifieke uren inschatting)
Eenmalige kosten		
Klein	2,0%	2,6%
Groot	0,7%	0,7%
Doorlopende kosten		
Klein	6,6%	7,7%
Groot	1,6%	0,8%

Jaarlijkse toezichtkosten ²⁷	
Klein	2,9%
Groot	0,5%

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022). Percentages zijn berekend met de door crypto-partijen opgegeven inschatting van kosten, toezichtkosten en ureninschatting en de opgegeven omzet

Extrapolatie totale kosten totale populatie

Extrapoleren van de kosten die we hebben bepaald naar de totale populatie vergt veronderstellingen en is niet exact. We extrapoleren door ervan uit te gaan dat van de totale populatie van 26 partijen met een registratie, er 4 groot zijn en 22 klein.²⁸

De totale eenmalige kosten bedragen op basis van de resultaten van de enquête 3,2 tot 3,5 miljoen euro voor de gehele sector (Tabel 3.12). De jaarlijks doorlopende kosten zijn hoger, maar de bandbreedte van inschatting is ook wijder. De jaarlijks doorlopende kosten voor de gehele sector bedragen 7 tot 8 miljoen euro. De werkelijke door DNB in rekening gebrachte toezichtkosten over 2021 bedragen DNB 2,2 miljoen euro.²⁹ De inschattingen op basis van de enquête van de in rekening gebrachte toezichtkosten (die zoals eerder opgemerkt niet noodzakelijk overeenkomen met de werkelijk in rekening gebrachte toezichtkosten) bedragen 2,8 miljoen euro. Dit ligt dicht bij de begrote kosten van 2,7 miljoen die in de ZBO-begroting 2022 van DNB worden genoemd.

Tabel 3.12 Totale regeldrukkosten op basis van algemene en specifiek kosteninschattingen (crypto)

Type kosten	Op basis algemene kosteninschatting	Op basis specifieke kosteninschatting
Eenmalig	€ 3.248.258	€ 3.532.450
Doorlopend	€ 8.087.646	€ 6.994.790
Toezichtkosten 2021	€ 2.200.000	

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022)

Inschatting memorie van toelichting

Alvorens ALMD5 te implementeren is er door de wetgever een inschatting gemaakt van de eenmalige en doorlopende kosten voor cryptoplatforms om te voldoen aan de nieuwe regelgeving (Tabel 3.13). Een vergelijking van onze resultaten met die in de memorie van toelichting heeft maar een beperkte waarde, aangezien in de memorie van toelichting bepaalde kosten niet genoemd worden die we hier wel meenemen. In het algemeen concluderen we dat de op basis van onze enquête gevonden kosten hoger zijn. Daarbij is de ureninschatting een ex-ante inschatting, waarbij het zo kan zijn dat bepaalde activiteiten anders hebben uitgepakt dan vooraf ingeschat. Ook denken we dat respondenten sommige tijdsbestedingen bewust of onbewust te hoog hebben ingeschat, waardoor de door ons gevonden kosteninschatting aan de hoge kant ligt. Desondanks denken we dat ook een op punten meer realistische inschatting nog steeds kosten oplevert die boven de inschatting in de memorie van toelichting liggen.

²⁷ Deze uitsplitsing van jaarlijkse toezichtkosten is gebaseerd op enquêteresultaten en niet op de feitelijke toezichtkosten.

²⁸ Een alternatief is om op basis van de totale omzet te schalen. DNB was bereid deze gegevens ter beschikking te stellen mits de omzet niet herleidbaar is. Dat zou echter betekenen dat we alle omzetgegevens uit het document moeten schrappen. Daarom gebruiken we de gepresenteerde methode.

²⁹ zie ZBO-verantwoording 2021 van DNB.

Tabel 3.13 A priori inschatting van regeldruk en kosten van AMLD5 door wetgever

Eenmalige kosten	
Activiteit	Inschatting
Nalevingskosten	€ 20.000 per aanbieder
Opstellen van beleid en procedures Wwft	€ 4.320 per aanbieder (80 uur á €54 ³⁰)
Opstellen van beleid en procedures risicomanagement	€780 tot €4.320 per aanbieder (20 tot 80 uur á €39 tot €54)
Doorlopende kosten	
Activiteit	Inschatting kosten
Cliëntonderzoek	€39 per cliënt (1 uur á €39 ³¹)
Administratieve lasten meldplicht FIU	€1.950 per jaar (50 meldingen, 1 uur per melding á €39)
Actueel houden risicobeoordelingen en procedures	€780 tot €10.800 per jaar (20 tot 200 uur á €39 tot €54)
Inrichten compliance/auditfunctie	€49.760 per jaar ³²
Betrouwbaarheidstoetsing beleidsbepalers	€262 tot €393 per persoon (4 tot 6 uur á €65,50 ³³)
Verscherpt cliëntonderzoek	€1.080 tot €15.400 (20 tot 200 uur á €54 tot €77 ³⁴)

Bron: Memorie van Toelichting Implementatiewet wijziging vierde anti-witwasrichtlijn

3.1.2 Huurbemiddeling vastgoed

De enquête is verstuurd naar alle leden van NVM Business, VastgoedPro en VBO. Dit heeft een respons van vier opgeleverd, waarvan drie respondenten ook de stellingen en open vragen hebben ingevuld. Deze lage respons laat het niet toe om percentages te rapporteren over de antwoorden op de vragen. Ook kunnen er op basis van de enquête geen betrouwbare inschattingen voor regeldrukkosten gemaakt worden. Wel bespreken we enkele bevindingen op basis van antwoorden op de open vragen.

De respondenten geven aan dat bemiddeling bij een maandelijks huur boven de 10 duizend euro per maand vooral bij bedrijfsruimte, kantoren en winkels voorkomt en weinig bij woningen. Een respondent geeft aan dat de invoering van AMLD5 weinig gevolgen heeft gehad voor de eigen onderneming, mede omdat er al een anti-witwasprotocol was voor de invoering van AMLD5 en dat er continue controle wordt uitgevoerd bij zakelijke relaties. Een andere respondent geeft wel aan dat de invoering van AMLD5 tot extra werk heeft geleid. Een gedeeld beeld is dat de klantonderzoeken relatief veel tijd en geld in beslag nemen. Wel wordt dit als essentieel gezien voor een integere dienstverlening. Daarnaast geeft een respondent mee dat er in de sector weinig aandacht is voor de regelgeving, mede omdat niet alle makelaars ermee te maken hebben, of maar bij een klein deel van de transacties waar ze bemiddelen.

³⁰ Bron: Bijlage IV.D bij het Handboek Meting Regeldrukkosten, versie d.d. 1 januari 2018, bruto uurloon voor hoogopgeleide medewerker gemeten door het CBS in 2016

³¹ Bron: Bijlage IV.D bij het Handboek Meting Regeldrukkosten, versie d.d. 1 januari 2018, bruto uurloon voor hoogopgeleide medewerker gemeten door het CBS in 2016

³² Bron: Bijlage 5 bij het Handboek Meting Regeldrukkosten, versie d.d. 1 juli 2014, gemiddelde van het bruto uurloon van een manager en administratief medewerker, zoals gemeten door het CBS.

³³ Bron: Bijlage IV.D bij het Handboek Meting Regeldrukkosten, versie d.d. 1 januari 2018, gemiddelde van het bruto uurloon van een leidinggevende/manager en hoogopgeleide medewerker gemeten door het CBS in 2016.

³⁴ Bron: Bijlage IV.D bij het Handboek Meting Regeldrukkosten, versie d.d. 1 januari 2018, gemiddelde van het bruto uurloon van een leidinggevende/manager en hoogopgeleide medewerker gemeten door het CBS in 2016.

3.1.3 Kunsthandelaren

De enquête is verstuurd aan 63 partijen en ingevuld door 36 respondenten. Na respondenten weg te laten die de enkel de introductievragen hebben beantwoord en niet de vragen over regeldruk, blijven vijftien observaties over. Dit is een respons van 23,8 procent. Zo goed als alle respondenten waren bekend met ALMD5 vóór het invullen van de enquête. Zes van de vijftien respondenten zien zichzelf als een kleine onderneming.

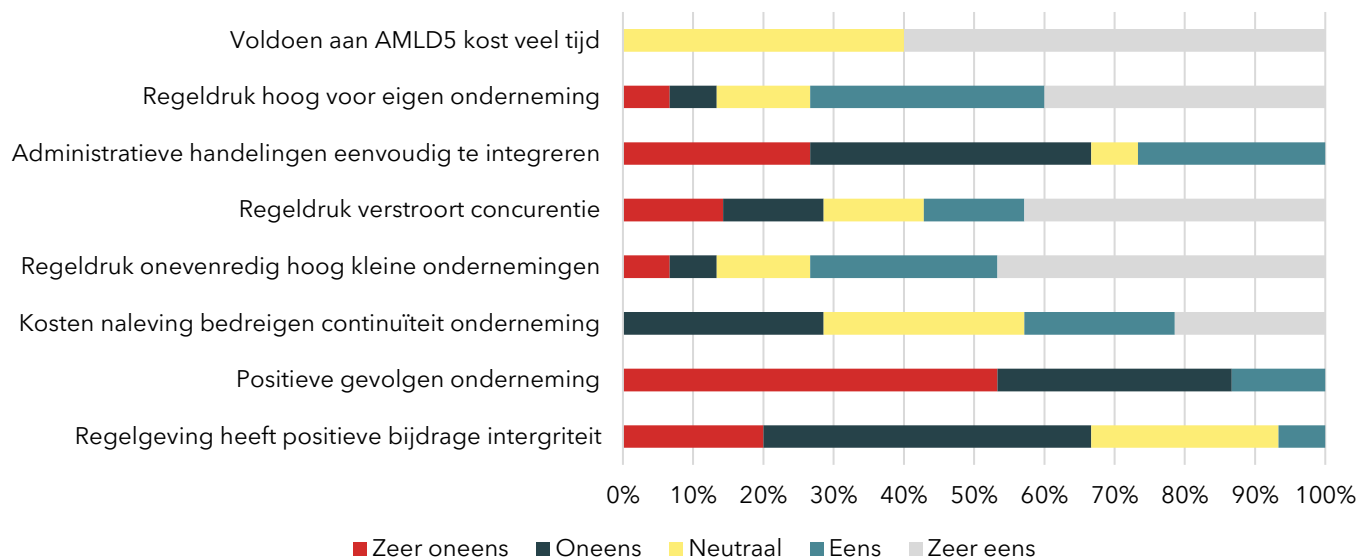
Alle respondenten zijn minstens eenmaal betrokken geweest bij een transactie van meer dan 10.000 euro. Negen respondenten zijn af en toe betrokken bij de koop/verkoop van kunstwerken met een waarde van meer dan 10.000 euro en vier regelmatig tot zeer vaak betrokken bij deze grote transacties. Gemiddeld waren de kunsthandelaren bij twaalf grote transacties betrokken in 2021. Gemiddeld wordt 91 procent van de transacties boven de 10.000 euro giraal voltrokken. Dertien van de vijftien respondenten aan transacties boven de 10.000 euro gaven aan deze enkel giraal uit te voeren.

Open en kwalitatieve vragen

De kunsthandelaren zijn over het algemeen negatief over ALMD5. Desgevraagd wat ALMD5 voor de eigen onderneming betekent, noemen zij vooral veel extra werkdruk en vinden het *"gênant"* om privégegevens op te vragen bij klanten. De respondenten geven aan klanten te verliezen die het opvragen van gegevens als inbreuk op hun privacy zien: *"ik ben leveranciers en klanten kwijtgeraakt die -terecht- op hun privacy staan."* Ook ervaren respondenten stress en angst voor boetes. De respondenten vragen zich af waarom zij girale transacties moeten controleren, als banken dat ook al doen, en zien veelal geen toegevoegde waarde van ALMD5. Positieve effecten van ALMD5 zien de meeste respondenten niet. Ze benadrukken dat zij reeds integer te werk gaan aangezien de kunstwereld een *"kleine wereld is waar vertrouwen een grote rol speelt. Dit wordt met AMLD5 onderuit getrokken omdat de koper denkt dat de verkoper hem/haar niet vertrouwt"*.

Figuur 3.3 toont de antwoorden op acht stellingen betreffende het effect van ALMD5 op regeldruk en dienstverlening in de kunstsector. De respondenten zijn het zeer eens over dat voldoen aan AMLD5 veel tijd vergt en leidt tot een hoge regeldruk bij de eigen onderneming. 67 procent is het oneens of zeer oneens met de stelling dat ALMD5 eenvoudig te integreren is in bedrijfsprocessen. Een grote meerderheid van de respondenten vindt dat de regeldruk onevenredig hoog is voor kleine ondernemingen en dat ALMD5 de concurrentie verstoort. Ongeveer 73 procent van de respondenten denkt dat het lastiger is geworden om te markt te betreden (niet in figuur). Veertig procent van de respondenten is het eens of zeer eens met de stelling dat de kosten voor het naleven van ALMD5 een bedreiging vormen voor de continuïteit van hun onderneming. Tot slot is slechts 13 procent van de respondenten het ermee eens dat de regelgeving ook positieve effecten heeft op hun onderneming.

Figuur 3.3 Stellingen over effect van invoering AMLD5 (kunstsector)

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022), n=15 hierboven verstoort concurrentie en integriteit ajb 😊

Inschatting regeldrukkosten

De meeste kunsthandelaren hebben geen compliance officer ingehuurd (één respondent geeft aan te schrikken van de implicatie dat dit nodig is). Enkele respondenten hebben een deeltijd compliance officer of externen daarvoor ingehuurd. Kunsthandelaren die extern advies hebben ingehuurd hebben, geven doorgaans geen inschatting van het aantal uren waarvoor zij advies hebben ingehuurd.

Over een inschatting van de eenmalig vereiste kosten om aan AMLD5 te voldoen lijken de meeste respondenten niet te beschikken. Zeven respondenten geven aan geen schatting te kunnen geven. De overgebleven schattingen variëren van enkele duizenden tot enkele tienduizenden, maar bevatten ook gedeelde inkomsten. Een goede schatting valt gezien het beperkte aantal reacties en de brede spreiding niet te maken. Een verwachting van de jaarlijkse kosten om aan ALMD5 te blijven voldoen lijken de kunsthandelaren ook niet te kunnen vormen. Op basis van de enquête kunnen daarom geen betrouwbare inschattingen voor regeldrukkosten gemaakt worden.

3.2 Ervaringen met regeldruk - interviews

In deze paragraaf geven we de bevindingen over de ervaringen met regeldruk vanuit de interviews weer. Hierbij merken we op dat dit een weergave van opvattingen is die niet noodzakelijkerwijs gestaafd zijn met data of bewijzen.

3.2.1 Cryptosector

Introductie AMLD5

Marktpartijen hebben het proces van registratie als moeizaam ervaren. Het merendeel is ontevreden over de informatievoorziening van DNB, de uitloop van de tijdslijnen en de in hun ogen 'extra eisen' die werden gesteld tijdens het registratieproces, waarbij zij vaak de wallet verificatie-eis noemen. Een kanttekening daarbij is dat de

partijen in eerste instantie niet aan de eisen van DNB voldeden, waardoor er meer tijd nodig was om het nodige beleid, processen en ook de registratie in orde te krijgen, zo blijkt uit een interview met de toezichthouder. Verder noemt een aantal partijen de koppeling met de FIU als knelpunt. Enkele partijen geven aan dat zij de transactiemonitoring voor AMLD5 al op orde hadden en dat de registratie op dat aspect meer een formalisatie van bestaande praktijk was, en dat de regeldruk wel toenam, maar niet in grote mate.

Een aantal partijen is van mening dat zij in feite een vergunning hebben in plaats van een registratie, omdat er eisen zijn gesteld aan de registratie. Een vergunningensysteem is doorgaans zwaarder dan een registratiesysteem. Die partijen noemen dat de eisen die aan de registratie zijn gesteld ingewikkelder zijn en daarmee meer overeenkomend met een vergunningstelsel. De genoemde wallet verificatie-eis, waarbij klanten moeten aantonen dat zij de eigenaar van de wallet zijn, heeft volgens enkele gesprekspartners tot veel extra kosten geleid. Ook menen enkele partijen dat deze eis niet in de wet staat. Cryptodienstverlener Bitonic heeft hierover een rechtszaak aangespannen tegen DNB.³⁵ Marktpartijen geven aan dat voor het juridisch correct opstellen van het beleid doorgaans een compliance officer of externe adviseur/advocaat nodig is.

De tijdslijnen van de aanvraag liepen volgens een deel van de marktpartijen ook sterk uit. Waar de verwachting was dat er binnen twee maanden een registratie gegeven zou kunnen worden, duurde dat in de praktijk vaak langer. Ook ervoeren zij binnen het proces van aanvraag veel onduidelijkheid en misten zij concrete guidance. Een belangrijke reden voor de uitloop van de tijdslijnen was dat in de eerste fase geen of weinig aanbieders voldeden aan de eisen van de registratie. Hierdoor was er meer werk nodig om het beleid en de processen anders in te richten dan van tevoren was verwacht.

Voor partijen die al voor 21 mei 2020 actief waren, was er een overgangsregime waarbij ze wel diensten mochten aanbieden zonder registratie. Partijen die zich na 21 mei 2020 hebben gemeld, mochten zonder registratie geen diensten verlenen. Toch stellen enkele partijen dat de vertraging in het proces van registratie tot omzetverlies heeft geleid. Sommige partijen zijn vanaf het moment van registratie actief geworden, daar speelt dit dus niet.

In het begin was de koppeling met de FIU voor het melden van ongebruikelijke en verdachte transacties een knelpunt. De informatie over die koppeling kwam volgens de marktpartijen laat in het proces en sloot niet goed aan op de eigen systemen. Enkele partijen stellen dat het systeem bij de FIU ook niet goed werkte. Ze geven aan dat ze veel tijd hebben gestoken om de koppeling in orde te maken, terwijl ze de informatie al wel in de eigen systemen hadden staan. Het ontbreken van de mogelijkheid om een handmatige melding te maken, wordt als negatief ervaren. Hieronder bij 'Knelpunten' gaan we verder hierop in.

Gevolgen eigen onderneming

Intern hebben cryptopartijen een aantal veranderingen moeten maken. Ze moesten beleid opstellen, een compliance officer aannemen of inhuren en in sommige gevallen zijn bedrijfsstructuren aangepast. Daarnaast heeft een groot aantal marktpartijen naar eigen zeggen veel kosten moeten maken om aan AMLD5 te voldoen. Voor het cliëntonderzoek en de transactiemonitoring zijn softwarepakketten aangeschaft of ontwikkeld, en ze hebben mensen moeten opleiden voor specifieke taken. Enkele partijen zien in AMLD5 vooral een uitbreiding van de transactiemonitoring die ze al deden. Hierdoor vereiste implementatie van de regelgeving minder aanpassing. Wel was er in alle gevallen enige aanpassing nodig om aan de eisen van DNB te voldoen. Ten slotte geven partijen aan

³⁵ <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Rotterdam/Nieuws/Paginas/Verzoek-Bitonic-is-ontvankelijk-maar-geen-schorsing-registratievereiste-.aspx>

dat de jaarlijkse uitvragen van DNB en eventuele extra onderzoeken voor substantieel extra administratieve lasten zorgen.

Ondernemingen ervaren ook dat de meeste klanten de gevolgen van AMLD5 voor de dienstverlening wel snappen, maar dat een deel er ontevreden over is. De nodige checks zien enkele ondernemingen als klantenvriendelijk, wat volgens sommige van deze partijen tot een omzetverlies leidt. Daarbij komt dat binnen de sector partijen de checks op verschillende manieren kunnen invullen. Daarnaast zijn er buitenlandse aanbieders actief, zonder registratie bij DNB.³⁶ Partijen vermoeden dat dergelijke partijen klanten aantrekken, omdat deze partijen niet aan de cliëntonderzoek-eisen van AMLD5 hoeven te voldoen. Nederlandse geregistreerde partijen koppelen dit aan omzetverlies. Eén partij zette hierbij wel de kanttekening of de klanten die zijn kwijtgeraakt, de klanten zijn die je als (geregistreerde) aanbieder wilt hebben.

Naast de gedeelde omzet moeten geregistreerde cryptopartijen aan DNB toezichtkosten betalen, die zij als zeer hoog ervaren. Enkele partijen stellen dat deze kosten niet op te brengen zijn met een lage omzet, dus voor kleine ondernemingen moeilijk te dragen zijn. Door deze factoren is het lastiger om winstgevend te zijn. Belangrijk is hierbij om te beseffen dat de heffingssystematiek voor de toezichtkosten expliciet rekening houdt met de verschillen in de omzet van ondernemingen.³⁷

Ervaren knelpunten

Marktpartijen geven aan dat de open normen van de Wwft tot onzekerheid leiden. Het is hen van tevoren niet duidelijk wat ze precies moeten doen om te voldoen aan AMLD5, maar ze zijn daarin meer vrijgelaten. Vrijwel alle marktpartijen hebben behoefte aan duidelijke richtlijnen, zodat ze weten waar ze aan toe zijn en hoe ze de bedrijfsvoering daarop moeten inrichten. Daarin verwachten ze meer guidance van DNB in het begin van het proces. Marktpartijen zijn negatief gestemd over het proces van aanvraag in 2020 en stellen dat de communicatie vanuit DNB hierin onduidelijk was.

De koppeling met FIU en het grote aantal meldingen is een ander knelpunt dat veel marktpartijen benoemen. Het was complex om die koppeling te maken en de benodigde informatie kwam laat, stellen de gesprekspartners. De verklaring hiervoor is dat de FIU pas deze informatie kan verstrekken nadat een partij formeel toegang tot de FIU heeft gekregen, dus na de registratie bij DNB. Daarbij kwam ook dat de transacties bij cryptopartijen andere kenmerken hebben dan de transacties die al werden gemeld, waardoor het standaardformulier van de FIU niet goed van toepassing was voor de cryptosector. Daarom moesten cryptopartijen meldingen doen via Xml-bestanden. Dit alles is ervaren als een moeizaam proces, maar na implementatie is het wel goed bruikbaar gebleken.

Ook is het aantal meldingen hoger dan werd verwacht, dit komt door het gebruik van de objectieve indicator dat elke transactie boven de 15 duizend euro gemeld moet worden. Voor veel marktpartijen vinden dergelijke transacties dagelijks plaats, waardoor ze veel meldingen moeten doen. De grens komt voort uit de gedachte dat het betaaltransacties betreft. Volgens gesprekspartners is in de cryptosector vaak sprake van een investeringstransactie. Die transacties bedragen vaker meer dan 15 duizend euro dan betaaltransacties. Enkele marktpartijen geven aan het nut van het melden van ongebruikelijke transacties beperkt te vinden, omdat deze gemelde transacties in de ogen van marktpartijen doorgaans niet de verdachte transacties zijn.

³⁶ Binance heeft hiervoor een boete van DNB gekregen (<https://www.dnb.nl/algemeen-nieuws/2022/boete-voor-binance-holdings-ltd-vanwege-het-zonder-de-wettelijk-vereiste-registratie-aanbieden-van-cryptodiensten/>).

³⁷ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2022-14472.html>

De jaarlijkse vragenlijsten en onderzoeken van DNB zorgen volgens gesprekspartners ook voor extra regeldruk. De partijen ervaren dit als belastende uitvragen, waar mogelijk vervolgonderzoek uit volgt. Het was ex ante niet duidelijk dat dit zou gebeuren.

Een praktisch knelpunt is het UBO-onderzoek en het gebruik van de PEP-lijsten. Marktpartijen ervaren deze als zeer complex en onvolledig, met name bij buitenlandse klanten. Deze onderzoeken maken het efficiënt uitvoeren van het cliëntonderzoek lastiger. Ook de wallet verificatie-eis is een ervaren knelpunt. Het overzetten van de oude klanten naar het nieuwe systeem was mede hierdoor ook een tijdrovende bezigheid, stellen de cryptopartijen.

Ervaren voordelen

Marktpartijen zien ook voordelen van AMLD5. De meeste partijen stellen dat AMLD5 bijdraagt aan de professionalisering en volwassenwording van de sector. Met AMLD5 heeft een aantal 'rotte appels' de sector verlaten, deze partijen hadden hun transactiemonitoring niet goed op orde en werden ook in het algemeen niet erkend als een betrouwbare partij. Deze partijen hebben geen registratie bij DNB gekregen.

Een aantal partijen ziet AMLD5 ook als een 'fact of life', het hoort nu eenmaal bij de sector en daar passen zij zich op aan. Een partij gaf aan het te waarderen dat er meldingen bij de FIU kunnen worden gedaan, want dat was voor AMLD5 zeer lastig. Een andere partij geeft ook aan dat zonder regulering er minder zou zijn geïnvesteerd in transactiemonitoring en klantacceptatie, want met de concurrentiedruk gaan partijen niet vrijwillig deze kosten maken. Concluderend zijn de meeste partijen voorstander van een bepaalde mate van regulering van de sector, maar zijn ze ontevreden over de hoogte van de administratieve lasten en bepaalde aspecten van de regelgeving.

3.2.2 Huurbemiddeling vastgoed

Gevolgen eigen onderneming

Natuurlijke personen, rechtspersonen of vennootschappen die bemiddelen bij huurovereenkomsten met een huurprijs van 10 duizend euro of meer per maand zijn met de invoering van AMLD5 onder de Wwft komen te vallen. Gezien de grens van 10 duizend euro, merken vooral bemiddelaars bij commercieel vastgoed iets van de invoering van AMLD5. Verhuurde woningen vallen vanwege deze grens vrijwel nooit onder deze wetgeving. Bij een groot deel van de sector leeft AMLD5 daarom weinig volgens gesprekspartners. Tegelijkertijd is er volgens gesprekspartners bij sommigen weerstand tegen de verzwaring van de regels en onbegrip over de verhoogde regeldruk. Gesprekspartners geven aan dat de regeldruk vooral ontstaat bij de identificatieplicht en de meldplicht/registratieplicht bij ongebruikelijke transacties. Gezien het beperkte aandeel vastgoed met een maandelijks huur van meer dan 10 duizend euro, worden er weinig meldingen gemaakt. Vanwege het lage aantal meldingen is de regeldruk voor de meeste bemiddelaars dan ook beperkt. Makelaars die wel te maken hebben met de wetgeving geven aan dat de UBO-verplichting bij ingewikkelde structuren lastig te begrijpen is. Het geeft makelaars geen gevoel van zekerheid hoe het precies zit, maar ze zijn er wel mee bezig. Daar komt bij dat indien er buitenlandse partijen bij zijn betrokken, het UBO-register daar geen informatie over geeft, waardoor het volgens gesprekspartners niet volledig te controleren is.

Ervaren knelpunten

Gesprekspartners geven aan dat er nog onduidelijkheid bestaat over de toepassing van de regelgeving. Deze onduidelijk gaat vooral over welke checks gedaan moeten worden. Daar is in hun ogen geen eenduidige lijn in/handleiding van, waardoor ze niet goed weten of wat ze doen ook het goede is. Ook geven zij aan de grens van 10 duizend euro niet passend te vinden. De meest illegale zaken, zoals mensenhandel en wietplantages, vinden niet

plaats in woningen van meer dan 10 duizend euro huur per maand. Een deel vastgoedbemiddelaars heeft daarom gepleit voor een lagere limiet, zodat er ook meldingen van ongebruikelijk gedrag kunnen worden doorgegeven bij goedkopere woningen.

Ondanks dat vastgoedbemiddelaars beperkt te maken hebben met de AMLD5-wetgeving, geven zij aan dat het extra administratieve lasten meebrengt voor de betreffende personen en ondernemingen. Dit kan vooral voor kleinere ondernemingen nadelig uitpakken. Het voldoen aan compliance kost dan wel geld bij het extern uitbesteden, dan wel tijd bij het een interne aanpak. Vastgoedbemiddelaars hebben te maken met verschillende administratieve lasten, zoals het opleiden/aannemen van een compliance officer, het opstellen van een risicomatrix en het inrichten van een volledig handboek. Het opstellen van een risicomatrix noemen ze de grootste last waar veel tijd in gaat zitten. Deze moeten ze voor hun eigen onderneming maken, maar gezien het unieke karakter en risicoprofiel van enkele ondernemingen zijn voorbeelden beperkt toepasbaar. Ook geven handelaren aan dat het uitvragen en controleren van informatie van de klanten de relatie onder druk kan zetten, omdat het niet gebruikelijk is binnen de sector. Tot slot kunnen open normen voor verwarring leiden. Een deel van de handelaren geeft daarom de voorkeur aan duidelijke, zwart-witte normen.

Ervaren voordelen

Vastgoedbemiddelaars zien volgens gesprekspartners ook voordelen van de invoering van AMLD5. Zo kan extra controle helpen met het opsporen van onjuiste praktijken en bijdragen aan het maatschappelijk belang, bijvoorbeeld doordat witwaspraktijken worden voorkomen.

3.2.3 Kunsthandelaren

Gevolgen eigen onderneming

Met de toepassing van de Wwft op girale betalingen van meer dan 10 duizend euro is er een toename van de regeldruk gekomen voor kunsthandelaren. Omdat de meeste betalingen giraal plaatsvinden en maar weinig transacties chartaal worden afgerekend, is sprake van een significante toename in het aantal transacties dat onder de Wwft valt als gevolg van de inwerkingtreding van AMLD5.

Gesprekspartners benoemen dat ze zich proberen te houden aan de wet- en regelgeving, maar dat deze niet altijd duidelijk is. In hun ogen is de regelgeving niet expliciet over welke controles moeten worden uitgevoerd bij cliëntonderzoeken, er is geen 'standaardlijstje'. Daardoor is er voor de sector geen zekerheid of de cliëntonderzoeken dus wel volledig zijn uitgevoerd. Daarnaast leeft er bij een gedeelte van de sector angst voor sancties, omdat ze geen zekerheid hebben of ze met hun inspanningen ook volledig zijn. Daarnaast heerst er bij sommigen onbegrip dat 'gewone' handelaren geen controle hoeven te doen bij girale kooptransacties, maar bij kunsthandelaren wel. Kunsthandelaren zien zichzelf als een gewone handelaar. Ook snappen kunsthandelaren niet goed dat antiekhandelaren anders behandeld worden, terwijl deze groepen eerder onder dezelfde regelgeving vielen.³⁸

Verder vinden kunsthandelaren dat ze voor de invoering van AMLD5 alert zouden zijn geweest op de betrouwbaarheid van klanten. Ze zien de toegevoegde waarde van extra controle niet. Cash betalingen komen volgens respondenten in de sector sowieso weinig voor; de meeste transacties betreffen girale betalingen. Hierdoor heeft de uitbreiding van de Wwft naar girale betalingen een grote invloed op de reikwijdte van de wet. Omdat

³⁸ Voor antiekhandelaren geldt dat zij alleen chartale transacties van boven de 10.000 euro hoeven te melden.

banken giraal geld ook controleren, vinden kunsthandelaren dat zij transacties dubbelchecken. In de perceptie van de kunsthandelaren voeren nu zowel de bank als de handelaar een controle uit.

Ervaren knelpunten

Kunsthandelaren ervaren een aantal knelpunten uit de invoering van AMLD5. Als eerste geven zij aan dat de relatie tussen de Wwft en de AVG onduidelijk is en tot vragen leidt over welke gegevens wel en niet mogen worden bewaard. Ten tweede kan het volgens respondenten de vertrouwensband met klanten schaden. Klanten zijn niet altijd bereid om alle benodigde persoonlijke en/of bedrijfsgegevens te delen met de handelaren, waardoor een verkoop dan staakt. Ten derde verstoort een onderzoek naar een klant het verkoopmoment, omdat er nog een heel administratief proces volgt alvorens de daadwerkelijke verkoop plaatsvindt. Ten vierde brengt de invoering veel administratieve lasten met zich mee. Kunsthandelaren noemen dat ze soms tot een dag bezig zijn met onderzoek naar een klant. Volgens respondenten maken de open normen het ook lastig en tijdrovend. Ze benoemen dat een heldere checklijst voor zekerheid zou zorgen dat handelaren alle verplichte checks hebben uitgevoerd, waardoor de angst voor boetes afneemt.

Ervaren voordelen

Kunsthandelaren noemen in hun antwoorden geen positieve kanten aan de wetgeving. Er is volgens sommige respondenten al controle in de sector (in de vorm van klantenkennis waarover ze zouden beschikken), maar die is niet vormgegeven zoals de Wwft het voorschrijft.

4 Marktontwikkelingen cryptosector

4.1 Gevolgen voor kleine cryptodienstverleners

Het verschil tussen kleine en grote cryptoaanbieders vanuit het oogpunt van de effecten van regulering zit enerzijds in de niet-variabele eenmalige en jaarlijks doorlopende kosten die gemaakt moeten worden om te voldoen aan regulering en anderzijds in de variabele kosten die schalen met het aantal klanten van een cryptoaanbieder. Om de vraag te beantwoorden of kleine cryptodienstverleners worden benadeeld, zijn de niet-variabele kosten van belang. Volgens de antwoorden die respondenten op de enquête hebben gegeven, zijn zowel de doorlopende kosten (exclusief jaarlijkse toezichtkosten) als de jaarlijkse toezichtkosten als percentage van de omzet bij kleine ondernemingen enkele malen hoger dan bij grote ondernemingen. Dit betekent dat de totale administratieve lasten relatief hoger zijn voor kleine ondernemingen dan voor grote ondernemingen. Dit is iets wat in veel sectoren onder toezicht speelt, aangezien een deel van de vereisten voor naleving van de wet- en regelgeving vast is en deze niet schalen met de omvang van een onder toezicht staande onderneming. Om de toezichtkosten voor kleine cryptoaanbieders te beperken, is er een staffel voor de toezichtkosten die afhankelijk is van de omvang van een cryptoaanbieder gemeten naar omzet. Verder is relevant dat de heffingssystematiek voor 2022 met aanzienlijk lagere toezichtkosten per duizend euro omzet rekent dan de systematiek voor 2021.³⁹ Wel neemt het maximumbedrag aan toezichtkosten toe van 450 duizend euro in 2021 tot 900 duizend euro in 2022. Desondanks blijven sinds de invoering van de registratieplicht de toezichtkosten als percentage van de omzet hoger voor kleine cryptodienstverleners dan voor grote cryptodienstverleners. Voor veel wet- en regelgeving geldt overigens dat de kosten voor grote ondernemingen ten opzichte van de omzet relatief lager zijn dan voor kleine ondernemingen. Het gaat uiteindelijk om de vraag of dit verschil onevenredig is in verhouding tot het doel dat de wet- en regelgeving nastreeft. De beantwoording van die vraag valt buiten de scope van dit onderzoek.

4.2 Consolidatie van het aanbod

Verdringing vindt plaats wanneer bepaalde partijen een concurrentievoordeel hebben ten opzichte van andere partijen, die daardoor van de markt verdwijnen. We hebben niet kunnen vaststellen dat er daadwerkelijk partijen vanwege verdringing door AMLD5 van de markt zijn verdwenen. Wel geven marktpartijen in gesprekken aan dat hun kosten per transactie als gevolg van de introductie van AMLD5 zijn gestegen. Enkele partijen geven aan dat deze kosten in Nederland hoger zouden zijn dan in andere landen. Omdat we geen kwantitatief vergelijkingsmateriaal hebben, kunnen we niet inschatten in hoeverre de kosten in Nederland inderdaad hoger zijn dan in andere landen. Volgens gesprekspartners zijn er partijen die naar het buitenland zijn vertrokken en nog steeds hun diensten kunnen aanbieden aan Nederlandse partijen. Dit is een vorm van verdringing omdat deze partijen niet bij hoeven te dragen aan de toezichtkosten van DNB en daarmee – afhankelijk van waar ze geregistreerd zijn – een kostenvoordeel hebben ten opzichte van in Nederland geregistreeerde partijen. Overigens geldt integriteitstoezicht EU-breed en kennen sommige andere EU-landen ook een registratieplicht.⁴⁰

³⁹ Zie de kostenregeling voor 2021 - <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2021-28441.html> - en de kostenregeling voor 2022 - <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2022-14472.html>

⁴⁰ Frankrijk kent bijvoorbeeld ook een registratieplicht, zie <https://www.amf-france.org/en/professionals/fintech/my-relations-amf/obtain-dasp-authorisation>

Uit de gesprekken komt naar voren dat er partijen zijn die besloten hebben geen registratie in Nederland aan te vragen, en ook dat er partijen zijn die hun activiteiten stop hebben gezet toen een registratie verplicht werd.⁴¹ Volgens gesprekspartners zijn daarnaast enkele wat grotere partijen vertrokken naar het buitenland. Het aantal initiële aanvragen bij DNB was dan ook groter dan het aantal aanvragen dat op het moment geresulteerd heeft in een registratie. De onderzoekers hebben wel het vermoeden dat er enkele partijen zijn gestopt of verdwenen zijn uit Nederland vanwege de introductie van AMLD5 en de toezichteisen die daaruit voortvloeien, maar we hebben hierover geen harde gegevens kunnen verkrijgen.

Er zijn volgens gesprekspartners fusies geweest van heel kleine partijen, waarbij de klantenlijst van een partij is overgenomen. Een voorbeeld is Bitzeb, dat is overgenomen door Bitvavo. Verder zijn ons geen voorbeelden bekend van partijen die zijn overgenomen.

Door de introductie van AMLD5 is de dynamiek op de markt wel veranderd. Toetreders kunnen niet meer zomaar actief worden als aanbieder van cryptodiensten, maar moeten zich bij DNB registreren. Partijen die nu op de markt actief worden moeten aan veel nieuwe eisen voldoen waar partijen die een aantal jaar geleden actief werden voordat AMLD5 van kracht waren, niet aan hoefden te voldoen, de registratie-eisen en de eisen die voortvloeien uit de Wwft. Dit kost tijd en geld, maar zorgt er tegelijkertijd voor dat toetreders een bepaald minimum professionaliteitsniveau hebben. Het beeld van ondernemers die op de zolderkamer een cryptomunt of portefeuille programmeren en daarmee actief worden op de markt, wat in het beginstadium mogelijk was, behoort daarmee tot de verleden tijd. Als partijen nu aanbieder van cryptodiensten willen worden, dan moet er sprake zijn van een serieus bedrijfsplan waarbij voldoende aandacht is voor het invullen van Wwft-vereisten, voordat partijen een registratie bij DNB kunnen krijgen. Dat deze eisen geen onoverkomelijke belemmering vormen, blijkt uit het feit dat er nog steeds nieuwe toetreders op de markt komen, waaronder ook Nederlandse partijen.

4.3 Overige ontwikkelingen

In het algemeen zijn er partijen verdwenen, maar ook toegetreden. Het is niet duidelijk of het aantal partijen is toe- of afgenomen. Wel is de markt minder eenvoudig te betreden en er moet sprake zijn van een zekere omvang en professionaliteit om te beginnen. Desondanks blijft er een aanzienlijk aantal partijen actief in Nederland en worden er nog steeds partijen toegelaten tot de markt. Er is ook een aantal niche-partijen actief, zoals Bitonic die alleen Bitcoin aanbiedt, of BYELEX dat zich richt op het omzetten van cash in crypto's en vice versa. Niet alle partijen die actief zijn in Nederland lijken overigens op het moment van schrijven van dit rapport een registratie te hebben bij DNB, zoals bijvoorbeeld Binance. Binance heeft daarvoor onlangs een boete gekregen.⁴² Volgens gesprekspartners zijn er nog meer buitenlandse partijen die Nederlandse klanten wel goedkeuren maar geen registratie hebben in Nederland. DNB (2022) schrijft in haar ZBO-verantwoording dat zij 36 mogelijk illegale aanbieders heeft geïdentificeerd, waarvan er bij 18 het signaal heeft beoordeeld en een zaak is gestart, 16 signalen heeft beoordeeld zonder opvolging (vanwege geen overtreding of een laag risico), en dat er twee nog te beoordelen signalen zijn.

⁴¹ Er circuleert op internet een lijst met 14 bedrijven die zijn gestopt vanwege de regeldruk. Wij hebben niet kunnen verifiëren in hoeverre deze bedrijven zijn gestopt vanwege de introductie van AMLD5 of om andere redenen. Deze lijst stond op <https://bitcoinuitleg.nl/de-amld5-handoek-in-de-ring-lijst/> maar deze website is ten tijde van het schrijven van dit rapport (oktober 2022) offline gehaald.

⁴² <https://www.dnb.nl/algemeen-nieuws/2022/boete-voor-binance-holdings-ltd-vanwege-het-zonder-de-wettelijk-vereiste-registratie-aanbieden-van-cryptodiensten/>

Van de 18 signalen waar een zaak is gestart, zijn er 14 beëindigd vanwege het beëindigen van de overtreding, is er twee keer tot handhaving overgegaan en zijn er nog twee lopende zaken.⁴³

In de markt zijn er samenwerkingsverbanden ontstaan waarbij crypto-ondernemingen elkaar helpen met het bestrijden van fraude. AMLD5 heeft er dan ook aan bijgedragen dat er nu meer oog voor fraude is in de markt. Uit gesprekken komt het beeld naar voren van bedrijven die aan het professionaliseren zijn wat betreft het bewustzijn dat wet- en regelgeving die op andere financiële instellingen van toepassing is, ook op hen van toepassing is. Gesprekspartners geven aan dat fraude niet langer via in Nederland geregistreerde cryptobedrijven loopt.

⁴³ Zie ook <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/05/13/kamerbrief-beantwoording-vragen-over-het-gebrek-handhaving-cryptobedrijven-buiten-de-eu>

5 Conclusie

De introductie van AMLD5 heeft tot grotere regeldruk geleid bij aanbieders van cryptodiensten, kunsthandelaren en makelaars vergeleken met de situatie waarin AMLD5 niet van kracht zou zijn geworden. Dit beeld komt uniform uit interviews en de enquête naar voren. Alleen voor aanbieders van cryptodiensten hebben we een kwantitatieve inschatting kunnen maken van de regeldrukkosten. Voor kunsthandelaren en makelaars blijft het bij een kwalitatieve beschrijving.

Kunsthandelaren en makelaars

Het beeld is dat de additionele regeldruk voor makelaars beperkt is omdat het aantal additionele transacties dat vanwege AMLD5 onder de Wwft valt klein is, terwijl bij kunsthandelaren onvrede heerst omdat zij vinden dat de reikwijdte van de Wwft vanwege AMLD5 materieel vergroot is. Bij kunsthandelaren lijkt er ook nog sprake van onbekendheid met de regelgeving.

Aanbieders van cryptodiensten.

Op basis van een extrapolatie van onze enquêteresultaten naar de hele populatie vinden we dat de totale eenmalige kosten 3,2 tot 3,5 miljoen euro voor de gehele sector bedragen. De jaarlijks doorlopende kosten zijn hoger, maar de bandbreedte van inschatting is ook wijder. De jaarlijks doorlopende kosten voor de gehele sector bedragen 7 tot 8 miljoen euro. De totale feitelijk gerealiseerde toezichtkosten zoals gemeld door DNB bedragen 2,2 miljoen euro voor 2021⁴⁴, terwijl de totale feitelijk door DNB begrote toezichtkosten voor 2022 op 2,7 miljoen euro liggen.⁴⁵ Dit laatste getal ligt redelijk dicht in de buurt van onze schatting van de toezichtkosten voor de hele populatie op basis van de enquête van 2,8 miljoen euro.

Tabel 5.1 Totale regeldrukkosten voor cryptosector op basis van algemene en specifiek kosteninschattingen

Type kosten	Op basis algemene kosteninschatting	Op basis specifieke kosteninschatting
Eenmalig	€ 3.248.258	€ 3.532.450
Doorlopend	€ 8.087.646	€ 6.994.790
Toezichtkosten 2021 ⁴⁶	€ 2.200.000	

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2022)

Als percentage van de omzet vinden we op basis van de enquêteresultaten dat de eenmalige kosten voor kleine ondernemingen tussen de 2,0 en 2,6 procent liggen. Voor grote ondernemingen ligt dit op 0,7 procent. De doorlopende kosten als percentage van de omzet op basis van de enquêteresultaten liggen voor kleine ondernemingen tussen de 6,6 en 7,7 procent. Voor grote ondernemingen ligt dit tussen de 0,8 en 1,6 procent.

Tabel 5.2 hoger dan voor grote ondernemingen (crypto)

Groote onderneming	Percentage van de omzet (algemene inschatting kosten)	Percentage van de omzet (specifieke uren inschatting)
--------------------	---	---

⁴⁴ Zie ZBO-verantwoording DNB 2021 - https://www.dnb.nl/media/1e4avac/74441-dnb-ia_zbo-verantwoording-2021_web.pdf

⁴⁵ Zie ZBO-begroting DNB 2022 - <https://www.dnb.nl/media/nvfazipq/zbo-begroting-2022.pdf>

⁴⁶ Dit zijn de gerealiseerde toezichtkosten voor 2021.

Eenmalige kosten		
Klein	2,0%	2,6%
Groot	0,7%	0,7%
Doorlopende kosten		
Klein	6,6%	7,7%
Groot	1,6%	0,8%

De cijfers zijn waarschijnlijk een overschatting, waarbij we wel denken dat dit een indicatie is van de omvang. De gemeten kosten voor aanbieders van cryptodiensten zijn waarschijnlijk aanzienlijk hoger dan de kosten die de memorie van toelichting meldt, ook als we rekening houden met mogelijke hoge inschattingen van sommige kostencomponenten.

Verder hebben we een vergelijking gemaakt van de kosten als percentage van de omzet van kleine aanbieders van cryptodiensten (< 50 fte en < 12 mln. euro omzet) en grote aanbieders van cryptodiensten. Vergeleken met grote ondernemingen zijn de eenmalige kosten als percentage van de omzet voor kleine ondernemingen drie tot vier keer zo hoog en de doorlopende kosten vier tot tien keer zo hoog. De oorspronkelijke opdracht vroeg ook om deze kosten als deel van de winst en per fte weer te geven. Hiervoor zijn de gegevens over winst en aantal fte echter te grof.

In gesprekken en antwoorden op open vragen in de enquête wordt aangegeven dat de kosten en eisen van een registratie ertoe zouden hebben geleid dat sommige kleine partijen geen registratie hebben aangevraagd of dat partijen vanuit het buitenland actief zijn geworden. Als partijen zich zonder registratie op de Nederlandse markt zouden richten, bieden ze overigens illegaal diensten aan. We achten het aannemelijk dat dit plaatsvindt of heeft plaatsgevonden, maar hebben het niet feitelijk kunnen verifiëren, bijvoorbeeld aan de hand van gesprekken met partijen die daadwerkelijk vanuit het buitenland opereren. Bij een deel van de aanbieders van cryptodiensten leeft onvrede over de regelgeving. Dat beeld is genuanceerder bij aanbieders van cryptodiensten dan bij kunsthandelaren. Bij aanbieders van cryptodiensten zijn niet alle partijen negatief en benoemen veel partijen ook voordelen van de wetgeving. Zo zou de invoering van AMLD hebben bijgedragen aan de professionalisering en volwassenwording van de sector.

Wat betreft gevolgen voor de markt ligt het in de verwachting dat de hogere kosten zullen leiden tot consolidatie in de markt. Door samen te gaan met andere aanbieders van cryptodiensten kunnen de doorlopende, niet-variabele kosten die het gevolg zijn van de introductie van AMLD5 als deel van de omzet immers worden verlaagd. We zijn bekend met één feitelijk geval van consolidatie.

Ook zal er minder toetreding zijn omdat de eisen aan de bedrijfsvoering en daarmee de kosten voor actief worden als aanbieder van cryptodiensten hoger liggen. Het is na de introductie van AMLD5 niet langer mogelijk om vanaf 'de zolderkamer' een aanbieder van cryptodiensten te beginnen. Enige mate van professionaliteit en initiële investering is vereist om door de registratieprocedure bij DNB heen te komen.

We doen in dit onderzoek geen uitspraak over de vraag of deze kosten te hoog of te laag zijn. Dat kan alleen beoordeeld worden in samenhang met een waardering van de maatschappelijke baten van het introduceren van AMLD5: het voorkomen van misbruik van tegoeden en transacties in cryptovaluta voor criminele doeleinden. Zowel

consolidatie als het ontstaan van een toetredingsbarrière hoeven geen ongewenst effect te zijn, maar kunnen gerechtvaardigd zijn in het licht van de publieke belangen die AMLD5 vertegenwoordigt.

Bijlage A Gesprekspartners

Tabel A.1 Overzicht gesprekspartners

Sector	Organisatie
Publieke sector	Adviescollege Toetsing Regeldruk
	DNB
	Financial Intelligence Unit
	Bureau Toezicht Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme
	Ministerie van Financiën
Expert	Prof. mr. Birgit Snijder-Kuipers (Radboud Universiteit)
Cryptosector	AMDAX
	B4C Markets
	Bitmymoney
	Bitonic
	Byelex
	Anycoindirect (enquête)
	BTC direct
	Blocks ⁴⁷
	LiteBit
	Vereniging Bitcoinbedrijven Nederland
Kunstsector	KVHOK
	Anonieme kunsthandelaar
Vastgoedsector	Cushman & Wakefield
	NVM
	VastgoedPro
	VBO

⁴⁷ Dit is hetzelfde moederbedrijf als BTC direct en betreft dus hetzelfde interview als het interview met die partij.

Bijlage B Enquêtevragen

Bijlage B.1 Enquêtevragen cryptosector

Algemene informatie

Er volgt eerst een aantal algemene vragen.

1. Welke diensten biedt u aan?
 - A. Bewaarportemonnees
 - B. Wisselen van crypto's naar euro's (of andere valuta)
 - C. Beide
 - D. Anders, nl.
2. Sinds welk jaar verleent u deze diensten in Nederland? [OPEN]

Kwalitatief

In dit blok volgen enkele kwalitatieve vragen. Het eerste deel bestaat uit open vragen en het tweede deel uit stellingen.

Kwalitatieve vragen (open)

3. Wat zijn de gevolgen van invoering van AMLD5 voor uw onderneming? [OPEN]
4. Wat zijn de gevolgen van invoering van AMLD5 voor de markt voor cryptodienstverlening in Nederland? [OPEN]
5. Welke aanpassingen in uw bedrijf heeft u moeten maken om aan AMLD5 te voldoen? [OPEN]
6. Welke bepalingen uit AMLD5 kostten de meeste tijd en moeite om te implementeren en waarom was dat? [OPEN]

Kwalitatieve stellingen

7. Stelling: De regeldruk die voortvloeit uit AMLD5 is voor mijn onderneming hoog. (Zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/N.v.t.).
8. Stelling: De vereisten van AMLD5 dragen positief bij aan de integriteit van de dienstverlening. (Zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/ N.v.t.).
9. Stelling: Het is eenvoudig de administratieve vereisten die volgen uit AMLD5 in onze bedrijfsprocessen te integreren. (Zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/ N.v.t.).
10. Stelling: De regeldruk die voortvloeit uit AMLD5 is voor kleine ondernemingen onevenredig hoog vergeleken met grotere ondernemingen. (Zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/ N.v.t.).
11. Stelling: De regeldruk als gevolg van AMLD5 leidt tot een verstoring van concurrentie op de markt. (Zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/ N.v.t.).
12. Stelling: Ik zie ook positieve gevolgen van de invoering van AMLD5 voor mijn onderneming. (Zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/ N.v.t.).
13. Stelling: De kosten voor naleving van AMLD5 en toezicht vormen een bedreiging voor de continuïteit van mijn onderneming. (Zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/ N.v.t.).

14. Is het vergeleken met de periode voor de invoering van AMLD5 eenvoudiger, lastiger of onveranderd om toe te treden tot de markt? [Eenvoudiger, onveranderd, lastiger, n.v.t.).
15. Welke aspecten van de invoering van AMLD5 leiden tot de meeste regeldruk? (zeer weinig/weinig/neutraal/veel/zeer veel) [Keuze uit: registratieplicht, beleid up-to-date houden, uitvoeren cliëntonderzoek, uitvoeren transactiemonitoringproces, melden van ongebruikelijke transacties bij FIU, anders namelijk:] [MATRIX]

Kwantitatieve vragen

Uit AMLD5 volgen enkele vereisten met betrekking tot de inrichting van de bedrijfsvoering. Dit brengt regeldruk met zich mee. We onderscheiden eenmalige regeldruk, doorlopende regeldruk en jaarlijkse toezichtkosten. Deze kostenposten vormen elk een apart onderdeel van de enquête. Activiteiten of verplichtingen die uit andere wetgeving voortvloeien behoren ook niet tot de regeldruk die voortvloeit uit AMLD5.

Eenmalige kosten die voortvloeien uit AMLD kunnen bijvoorbeeld zijn:

- Invullen aanvraagformulier voor registratie bij DNB;
- Voldoen aan geschiktheidseisen bestuurders;
- Opstellen vereiste risicobeoordeling en beleid, procedures en maatregelen;
- Benodigde investeringen in ICT-systemen, bijvoorbeeld om te voldoen aan organisatorische vereisten;
- Inrichten vereist cliëntonderzoek;
- Inrichten vereist transactiemonitoringproces;
- Inrichten proces van vereiste meldingen bij FIU.

Doorlopende kosten die voortvloeien uit AMLD5 kunnen bijvoorbeeld zijn:

- Vereist beleid up-to-date houden;
- Uitvoeren cliëntonderzoek nieuwe cliënten;
- Uitvoeren transactiemonitoringproces bestaande cliënten;
- Melden van ongebruikelijke transacties bij FIU;
- Informatieverstrekking aan de toezichthouders.

Eerst stellen we u enkele algemene vragen. Hierna stellen we u een aantal vragen over specifieke activiteiten die gerelateerd zijn aan AMLD5, waarbij we u vragen om voor elke activiteit een inschatting van het aantal bestede uren te geven. Hierbij maken we een uitsplitsing tussen specifieke eenmalige kosten en specifieke doorlopende kosten.

Algemene vragen

16. Heeft u een compliance officer aangesteld om aan de administratieve vereisten te voldoen? [ja, voltijds / ja, deeltijd / extern ingehuurd / nee]
17. Heeft u extern advies ingehuurd om aan de vereisten te voldoen? [ja / nee]
 - A. [indien ja] voor hoeveel uur per week heeft een extern adviseur ingehuurd? [meerkeuze]
 - B. [indien ja] voor welke werkzaamheden heeft u een extern adviseur ingehuurd? [open vraag]

Totale kosten (in euro's)

18. Hoe hoog schat u de totale kosten van de eenmalige activiteiten die nodig waren om aan de eisen van AMLD5 te voldoen?
19. Hoe hoog schat u de totale jaarlijks doorlopende kosten van het voldoen aan de eisen van AMLD5?
20. Hoe hoog zijn uw jaarlijkse toezichtkosten die door DNB in rekening worden gebracht?
21. Welk percentage van de omzet zijn de jaarlijkse toezichtkosten die door DNB in rekening worden gebracht?

Eenmalige activiteiten

Hieronder vragen we u aan te geven hoeveel uur u naar schatting per activiteit bent kwijt geweest voor specifieke eenmalige activiteiten die voortvloeien uit AMLD5. [Aantal uur per optie invullen]

22. Invullen aanvraagformulier voor registratie bij DNB;
23. Het opstellen en formaliseren van beleid en procedures voor risicomanagement;
24. Doen van benodigde investeringen in ICT-systemen;
25. Inrichten van het proces voor cliëntonderzoek;
26. Uitvoeren van cliëntonderzoek voor klanten die reeds voor de invoering van AMLD5 klant waren (overgang);
27. Inrichten van het transactiemonitoringproces;
28. Inrichten van het proces van meldingen bij de FIU;
29. Voldoen aan organisatorische eisen voor auditfunctie?
30. Voldoen aan organisatorische eisen voor compliance functie?
31. Voldoen aan organisatorische eisen voor risk management?
32. Opleiden van management en personeel om te voldoen aan de opleidingsvereisten van de Wwft;
33. Mist u nog categorieën? [ja/nee];
34. [Indien ja] Welke categorieën mist u en wat is de tijdsbesteding daarvoor? [tabel met kolom categorie en kolom tijdsbesteding].

Doorlopende activiteiten

Hieronder vragen we u aan te geven hoeveel uur u naar schatting jaarlijks per activiteit bent kwijt geweest voor specifieke doorlopende activiteiten in het kader van AMLD5. [Aantal uur per optie invullen]

35. Beleid en procedures up-to-date houden;
36. Uitvoeren cliëntonderzoek voor nieuwe klanten;
37. Uitvoeren transactiemonitoringproces;
38. Melden van ongebruikelijke transacties bij FIU;
39. Voldoen aan de periodieke opleidingsvereiste van de Wwft;
40. Informatieverstrekking aan de opleiding;
41. Mist u nog categorieën? [ja/nee];
42. [Indien ja] Welke categorieën mist u en wat is de tijdsbesteding daarvoor? [tabel met kolom categorie en kolom tijdsbesteding].

Bedrijfsinformatie

Ten slotte willen we u nog een aantal gegevens over uw onderneming vragen. Indien u geen precies getal kunt geven, kunt u wel een inschatting geven. We behandelen deze gegevens vertrouwelijk, delen ze niet met andere partijen, ook niet het ministerie van Financiën of de toezichthouder. Daarnaast verwijderen we conform AVG de gegevens na afronding van het onderzoek.

43. Wat is het aantal medewerkers binnen uw onderneming (in fte)?
 - A. <10 fte
 - B. 10-20 fte
 - C. 20-50 fte
 - D. 50-100 fte
 - E. 100-500 fte
 - F. > 500 fte
 - G. N.v.t.

44. Wat was de jaaromzet van uw onderneming in 2021? (in euro's)

45. Hoeveel transacties verwerkte uw onderneming in 2021?
46. Hoeveel cliënten bediende uw onderneming in 2021?
47. Vergeleken met andere crypto-ondernemingen die in Nederland actief zijn, hoe ziet u de grootte van uw eigen onderneming?
 - A. Klein
 - B. Middelgroot
 - C. Groot
 - D. Weet ik niet

Afsluitend

48. Wilt u verder nog iets meegeven over AMLD5?
49. Wilt u verder nog iets meegeven over deze vragenlijst?

Bijlage B.2 Enquêtevragen huurbemiddeling vastgoed

Algemene informatie

Er volgt eerst een aantal algemene vragen.

1. Was u voor deze enquête bekend met AMLD5? [Ja/Nee]
 2. Hoe vaak komt u in uw werk verhuur van onroerend goed met een maandelijkse huur van meer dan 10.000 euro tegen? [Nooit, af en toe, regelmatig, vaak, zeer vaak, weet ik niet]
- (Indien Nooit of Weet ik niet, dan gaat de enquête verder bij het blok Afsluitend)
3. [INDIEN 2 != Nooit of weet ik niet]: Bij welk type onroerend goed komt u een maandelijkse huur van meer dan 10.000 euro tegen? [Bedrijfsruimte, woningen, kantoren, winkels, anders, namelijk: n.v.t.]
 4. [INDIEN 2 != Nooit of weet ik niet] Bij hoeveel van deze huurtransacties bemiddelde u in 2021? *(Een schatting volstaat indien u het exacte getal niet weet)*
 5. Vergeleken met andere makelaars die bij dit type huurtransacties bemiddelen en die in Nederland actief zijn, hoe ziet u de grootte van uw eigen onderneming? [klein, middelgroot, groot, weet ik niet]

Kwalitatieve vragen

In dit blok volgen enkele kwalitatieve vragen. Het eerste deel bestaat uit open vragen en het tweede deel uit stellingen.

6. Wat zijn de gevolgen van invoering van AMLD5 voor uw onderneming? [OPEN]
7. Welke aanpassingen in uw bedrijf heeft u moeten maken om aan AMLD5 te voldoen? [OPEN]
8. Welke bepalingen uit AMLD5 kostten de meeste tijd en moeite om te implementeren en waarom was dat? [OPEN]

Kwalitatieve stellingen

(Toelichting mogelijk)

9. Stelling: het kost mij veel tijd om aan de regels van de AMLD5 te voldoen. (zeer oneens/oneens/neutraal/eens/zeer eens/weet niet).
10. Stelling: De regeldruk die voortvloeit uit AMLD5 is voor mijn onderneming hoog. (zeer oneens/oneens/neutraal/eens/zeer eens/weet niet).
11. Stelling: De vereisten van AMLD5 dragen positief bij aan de integriteit van de dienstverlening. (zeer oneens/oneens/neutraal/eens/zeer eens/weet niet).
12. Stelling: Het is eenvoudig de administratieve vereisten die volgen uit AMLD5 in onze bedrijfsprocessen te integreren. (zeer oneens/oneens/neutraal/eens/zeer eens/weet niet).
13. Stelling: De regeldruk die voortvloeit uit AMLD5 is voor kleine ondernemingen onevenredig hoog vergeleken met grotere ondernemingen. (zeer oneens/oneens/neutraal/eens/zeer eens/weet niet).
14. Stelling: De regeldruk als gevolg van AMLD5 leidt tot een verstoring van concurrentie op de markt. (zeer oneens/oneens/neutraal/eens/zeer eens/weet niet).
15. Stelling: Ik zie ook positieve gevolgen van de invoering van AMLD5 voor mijn onderneming. (zeer oneens/oneens/neutraal/eens/zeer eens/weet niet).
16. Stelling: De kosten voor naleving van AMLD5 vormen een bedreiging voor de continuïteit van mijn onderneming. (zeer oneens/oneens/neutraal/eens/zeer eens/weet niet).
17. Is het vergeleken met de periode voor de invoering van AMLD5 eenvoudiger, lastiger of onveranderd om toe te treden tot de markt? [eenvoudiger, onveranderd, lastiger, n.v.t.]

Kwantitatieve vragen

Er volgen enkele vragen over de lasten van AMLD5.

18. Heeft u een compliance officer aangesteld om aan de administratieve vereisten te voldoen? [ja, voltijd / ja, deeltijd / extern ingehuurd / nee]
19. Heeft u extern advies ingehuurd om aan de vereisten te voldoen? [ja / nee]
 - A. [indien ja] voor hoeveel uur per week heeft een extern adviseur ingehuurd? [meerkeuze]
 - B. [indien ja] voor welke werkzaamheden heeft u een extern adviseur ingehuurd? [open vraag]
20. Hoe hoog schat u de eenmalige kosten die voortvloeien uit AMLD5?
 - A. Waaraan bent u deze kosten kwijt geweest?
21. Hoe hoog schat u de jaarlijks doorlopende kosten die voortvloeien uit AMLD5?
 - A. Waaraan bent u deze kosten kwijt geweest?
22. Hoe hoog schat u de jaarlijkse regeldrukkosten als percentage van de omzet?

Afsluitend

23. Wilt u verder nog iets meegeven over AMLD5?
24. Wilt u verder nog iets meegeven over deze vragenlijst?

Bijlage B.3 Enquêtevragen kunsthandelaren

Algemene informatie

Er volgt eerst een aantal algemene vragen.

1. Was u voor deze enquête bekend met AMLD5? [Ja/Nee]
2. Hoe vaak bent u betrokken bij de koop en/of verkoop van kunstwerken van meer dan 10.000 euro? [nooit, af en toe, regelmatig, vaak, zeer vaak, weet ik niet]
3. [INDIEN 2 != nooit of weet ik niet]: Welk percentage van deze transacties betrof girale (online) betalingen (dus geen contante betalingen)? *(Een schatting volstaat indien u het exacte getal niet weet)* [Numeric]
4. [INDIEN 2 != nooit of weet ik niet] Bij hoeveel kunsttransacties van meer dan 10.000 euro was u in 2021 betrokken? *(Een schatting volstaat indien u het exacte getal niet weet)*
5. Vergeleken met andere kunsthandelaren die in Nederland actief zijn, hoe ziet u de grootte van uw eigen onderneming? [klein, middelgroot, groot, weet ik niet]

Kwalitatieve vragen

In dit blok volgen enkele kwalitatieve vragen. Het eerste deel bestaat uit open vragen en het tweede deel uit stellingen.

6. Wat zijn de gevolgen van invoering van AMLD5 voor uw onderneming? [OPEN]
7. Welke aanpassingen in uw bedrijf heeft u moeten maken om aan AMLD5 te voldoen? [OPEN]
8. Welke bepalingen uit AMLD5 kostten de meeste tijd en moeite om te implementeren en waarom was dat? [OPEN]

Kwalitatieve stellingen

(Toelichting mogelijk)

9. Stelling: het kost mij veel tijd om aan de regels van de AMLD5 te voldoen. (zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/weet niet).
10. Stelling: De regeldruk die voortvloeit uit AMLD5 is voor mijn onderneming hoog. (zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/weet niet).
11. Stelling: De vereisten van AMLD5 dragen positief bij aan de integriteit van de dienstverlening. (zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/weet niet).
12. Stelling: Het is eenvoudig de administratieve vereisten die volgen uit AMLD5 in onze bedrijfsprocessen te integreren. (zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/weet niet).
13. Stelling: De regeldruk die voortvloeit uit AMLD5 is voor kleine ondernemingen onevenredig hoog vergeleken met grotere ondernemingen. (zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/weet niet).
14. Stelling: De regeldruk als gevolg van AMLD5 leidt tot een verstoring van concurrentie op de markt. (zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/weet niet).
15. Stelling: Ik zie ook positieve gevolgen van de invoering van AMLD5 voor mijn onderneming. (zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/weet niet).
16. Stelling: De kosten voor naleving van AMLD5 vormen een bedreiging voor de continuïteit van mijn onderneming. (zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/weet niet).

17. Is het vergeleken met de periode voor de invoering van AMLD5 eenvoudiger, lastiger of onveranderd om toe te treden tot de markt? [eenvoudiger, onveranderd, lastiger, n.v.t.]

Kwantitatieve vragen

Er volgen enkele vragen over de lasten van AMLD5.

18. Heeft u een compliance officer aangesteld om aan de administratieve vereisten te voldoen? [ja, voltijd / ja, deeltijd / extern ingehuurd / nee]
19. Heeft u extern advies ingehuurd om aan de vereisten te voldoen? [ja / nee]
- C. [indien ja] voor hoeveel uur per week heeft een extern adviseur ingehuurd? [meerkeuze]
- D. [indien ja] voor welke werkzaamheden heeft u een extern adviseur ingehuurd? [open vraag]
20. Hoe hoog schat u de eenmalige kosten die voortvloeien uit AMLD5?
- B. Waaraan bent u deze kosten kwijt geweest?
21. Hoe hoog schat u de jaarlijkse doorlopende kosten die voortvloeien uit AMLD5?
- B. Waaraan bent u deze kosten kwijt geweest?
22. Hoe hoog schat u de jaarlijkse regeldrukkosten als percentage van de omzet?

Afsluitend

23. Wilt u verder nog iets meegeven over AMLD5?
24. Wilt u verder nog iets meegeven over deze vragenlijst?

“De wetenschap dat het goed is.”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport 2022-117
ISBN 978-90-5220-235-8

Informatie & Disclaimer

SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2022 SEO Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit magazine te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl.

Roetersstraat 29
1018 WB Amsterdam

+31 20 525 1630
secretariaat@seo.nl
www.seo.nl